

norden

2006

DEKLARATION OM

nordisk språkpolitik

*Deklaration om nordisk sprogpolitik
Kunngerð um norðurlendskan málpolitikk
Avannaamioqatigiit oqaatsinut politik
pillugu nalunaarutaat
Pohjoismainen kielipoliittinen julistus
Yfirlýsing um málstefnu Norðurlanda
Deklarasjon om nordisk språkpolitikk
Davviriikkalaš giellapolitihka julggaštus
Declaration on a Nordic Language Policy*

Deklaration om nordisk språkpolitik

2006

Deklaration om nordisk språkpolitik

ANP 2007: 746

© Nordiska ministerrådet, Köpenhamn 2007

ISBN 978-92-893-1590-6

Design: Kjell Olsson

Upplaga: 2 050 exemplar

Tryck: Arco Grafisk A/S, Skive 2008

Tryckt på miljövänligt papper som uppfyller kraven i den nordiska miljömärkningen.

Publikationen kan beställas på www.norden.org/order

Fler publikationer på www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Nordiska ministerrådet

Store Strandstræde 18

1255 Köpenhamn K

Telefon (+45) 3396 0400

Fax (+45) 3311 1870

Nordiska rådet

Store Strandstræde 18

1255 Köpenhamn K

Telefon (+45) 3396 0200

Fax (+45) 3396 0202

www.norden.org

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och är en viktig partner i europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill styrka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Deklaration om nordisk sprogpolitik

Dansk version

7

Kunngerð um norðurlendskan málpolitikk

Føroysk útgáva

17

Avannaamioqatigiit oqaatsinut politik

pillugu nalunaarutaat

Kalaallisua

27

Pohjoismainen kielipoliittinen julistus

Suomenkielinen versio

37

Yfirlýsing um málstefnu Norðurlanda

Íslensk útgáfa

47

Deklarasjon om nordisk språkpolitik

Norsk versjon

57

Davviriikkalaš giellapolitihka julggaštus

Sámegielat veršuvdna

67

Deklaration om nordisk språkpolitik

Svensk version – originalversion

77

Declaration on a Nordic Language Policy

English version

87

Deklaration om nordisk sprogpolitik

Dansk version

Indhold

Præambel	9
Deklaration om nordisk sprogpolitik	11
Indledning	11
En demokratisk sprogpolitik for det mangesprogede Norden	12
Nordboeres sproglige rettigheder	12
Mål	12
De fire arbejdsspørgsmål	13
1. Sprogforståelse og sprogkundskab	13
2. Parallelsproglighed	13
3. Mangesprogethed og flersprogethed	14
4. Norden som sproglig foregangsregion	14

Præambel

Dorgerður Katrín Gunnarsdóttir, undervisningsminister,
Øystein Djupedal, kundskabsminister,
Bertel Haarder, undervisningsminister,
Leif Pagrotsky, uddannelses- og kulturminister,
Antti Kalliomäki, undervisningsminister,
Doris Jakobsen, landsstyremedlem,
Jógván á Lakjuni, landsstyremedlem,
Camilla Gunell, landskabsregeringsmedlem,

Erklærer, at deklARATION om nordisk sprogpolitik skal udgøre grundlaget for en samlet, langsigtet og effektiv sprogpolitisk indsats,

Deklarerer, at hensigten er at fortsætte arbejdet med at realisere de langsigtede sprogpoltiske mål i deklARATION om nordisk sprogpolitik.

Baggrunden for denne første deklARATION om nordisk sprogpolitik er behovet for en ny nordisk sprogpolitik, som skal sikre helhed og sammenhæng i Nordisk Ministerråds sprogsatser.

DeklARATIONEN er ikke juridisk bindende og er således ikke gennemført i lovgivningen i de fem nordiske lande og de tre selvstyrende områder. De offentlige forpligtelser og finansieringen af tiltagene i deklARATIONEN kan variere i de fem nordiske lande og de selvstyrende områder.

Deklaration om nordisk sprogpolitik

Indledning

Denne tekst handler om sprog og lande i Norden. Der er fem stater i det nordiske samarbejde: Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Yderligere findes der tre selvstyrende områder i Norden: Færøerne, Grønland og Åland. Endelig er der et sammenhængende samisk kultur- og sprogområde på norsk, svensk og finsk territorium.

I Norden betragter vi alle sprog som ligeværdige, men de har dog ikke alle den samme rolle. Et sprog kan være *komplet* og *samfundsbærende* i forhold til det sprogsamfund, hvori det tales. At et sprog er *komplet*, betyder i denne sammenhæng, at det kan anvendes i alle områder af samfundet. At et sprog er *samfundsbærende*, betyder, at det i et givet sprogsamfund anvendes til officielle formål – eksempelvis undervisning og lovgivning.

I Norden er der seks sprog, som både er komplette og samfundsbærende: Dansk, finsk, færøsk, islandsk, norsk (i begge skriftsprogformer, bokmål og nynorsk) og svensk. At forholdet mellem sprog og nation ikke er en-til-en, ses f.eks. i Finland, hvor både finsk og svensk er lovfæstede nationalsprog. Der findes yderligere to sprog, som kan betragtes som samfundsbærende, men som ikke kan anvendes i alle områder i samfundet: Samisk i forskellige varianter og grønlandsk. Desuden er der visse sprog, som har en særstilling: Meänkieli (tornedalsfinsk), kvænsk, romani i forskellige varianter, jiddisch, tysk samt de forskellige nordiske tegnsprog.

Når udtrykket *Nordens sprog* anvendes i denne tekst, menes alle disse sprog. Når udtrykket *Nordens samfundsbærende sprog* anvendes i denne tekst, menes dansk, finsk, færøsk, grønlandsk, islandsk, norsk, samisk og svensk, mens *Nordens statsbærende sprog* udelukkende henviser til dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk.

Endvidere tales der omkring 200 ikke-nordiske sprog i Norden som følge af, at indvandringen i de seneste årtier har øget den sproglige mangfoldighed.

Når udtrykket *alle sprog i Norden* anvendes i denne tekst, menes den samlede mængde af sprog, som tales i hele Norden.

I teksten anvendes betegnelsen *nordboere* om alle personer, som bor permanent i et af de nordiske lande.

En demokratisk sprogpolitik for det mangesprogede Norden

Udgangspunktet for den nordiske sprogpolitik er, at Nordens samfundsbærende sprog er og forbliver stærke og levende, at de samfundsbærende sprog forbliver samfundsbærende, og at det nordiske samarbejde også i fremtiden vil foregå på de skandinaviske sprog, dvs. dansk, norsk og svensk.

Nordboeres sproglige rettigheder

Norden er i dag en mangesproget region, hvor borgerne har gode sprogkunderskaber, og hvor sprogpolitikken hviler på en demokratisk tradition. I den globaliserede verden kan Norden derfor blive et sprogpolitisk forbillede for andre regioner. Mangesprogethed giver forudsætninger for kundskaber, skaberkraft, perspektiver og internationale kontakter i en udstrækning, som ikke er mulig i ensprogede samfund.

En sådan udvikling kræver en samlet, langsigtet og effektiv sprogpolitisk indsats.

Den nordiske sprogpolitik tager udgangspunkt i, at alle nordboere har ret til:

- At tilegne sig et samfundsbærende sprog i tale og skrift, således at de kan deltage i samfundslivet
- At tilegne sig forståelse af og kundskaber i et skandinavisk sprog og forståelse af de øvrige skandinaviske sprog, således at de kan tage del i det nordiske sprogfællesskab
- At tilegne sig sprog med international rækkevidde, således at de kan deltage i udviklingen af det internationale samfund
- At bevare og udvikle deres modersmål og deres nationale minoritetssprog

Mål

En nordisk sprogpolitik bør derfor tilstræbe:

- At alle nordboere kan læse og skrive det eller de sprog, som fungerer som samfundsbærende i det område, hvor de bor
- At alle nordboere kan kommunikere med hinanden, først og fremmest på et skandinavisk sprog
- At alle nordboere har grundlæggende kundskaber om sproglige rettigheder i Norden og om sprogsituationen i Norden
- At alle nordboere har meget gode kundskaber i mindst et sprog med international rækkevidde og gode kundskaber i yderligere et fremmedsprog
- At alle nordboere har almene kundskaber om, hvad sproget er, og hvordan det fungerer

Disse mål kan kun nås, hvis alle nordboere udviser tolerance over for den sproglige variation og mangfoldighed, både mellem og inden for sprogene. Med henblik på at nå målene vil kultur- og undervisningsministrene arbejde med følgende fire spørgsmål: Sprogforståelse og sprogkundskab, parallelsproglighed, flersproglighed og Norden som en sproglig foregangsregion.

De fire arbejdsopgaver

1. *Sprogforståelse og sprogkundskab*

For at nå målene bør:

- Nabosprogsundervisningen i skolen styrkes, ligesom undervisningen i skandinaviske sprog som hjælpsprog og fremmedsprog
- Nordens samfundsbærende sprog være meget synlige i det offentlige rum, f.eks. i tv og film
- Tilgængeligheden til bøger på Nordens samfundsbærende sprog øges.
- Internordiske ordbøger i papirform og elektronisk form udarbejdes
- Maskinoversættelsesprogrammer for Nordens samfundsbærende sprog og programmer til søgning i nordiske databaser udvikles

2. *Parallelsproglighed*

Med parallelsproglighed menes en samtidig anvendelse af flere sprog inden for et eller flere områder. Det ene sprog fortrænger eller erstatter ikke det andet, men sprogene anvendes parallelt.

2.1 Parallelsproglighed mellem engelsk og Nordens sprog

Nordboerne, som internationalt set har gode engelskkundskaber, har særligt gunstige forudsætninger for at udvikle parallelsproglighed mellem engelsk og et eller flere af Nordens sprog inden for visse områder. En konsekvent politik mht. parallelsproglighed indebærer:

- At såvel Nordens samfundsbærende sprog som engelsk bør kunne anvendes som videnskabelige sprog
- At formidling af videnskabelige resultater på Nordens samfundsbærende sprog bør være meriterende
- At undervisningen i videnskabeligt fagsprog, især det skriftlige, bør tilbydes på både engelsk og på Nordens samfundsbærende sprog
- At universiteter og andre videnskabelige institutioner vil udvikle langsigtede strategier for sprogvvalg, parallelsproglighed, sprogundervisning og oversættelsesstøtte inden for deres virkefelt

- At nordiske terminologiorganer kan fortsætte koordineringen af terminologien inden for nye områder
- At virksomheder og arbejdsmarkedsorganisationer bør opfordres til at udvikle strategier for parallelsproglighed

2.2 Parallelsproglighed mellem sprogene i Norden

Parallelsproglighed er ikke blot relateret til engelsk, men må ligeledes eksistere mellem sprogene i Norden. Dette indebærer:

- At den nordiske sprogkonvention skaber et godt juridisk grundlag for brugere af Nordens samfunds bærende sprog
- At nordboere med et ikke-nordisk sprog som modersmål skal have en god uddannelse i landets samfunds bærende sprog, samt muligheder for at anvende og udvikle modersmålet

3. *Mangesprogethed og flersprogethed*

Antallet af sprog i de nordiske lande øges, og mange nordboere er i dag flersprogede; først og fremmest de borgere, som har et andet modersmål end landets majoritetssprog. Dette gælder for nordboere med følgende sprog som modersmål:

- Samisk, kvænsk, meänkieli (tornedalsfinsk), romani og jiddisch samt finsk (i Sverige) og tysk (i Danmark), som alle er lovfæstede minoritetssprog i et eller flere lande i Norden. Den nordiske sprogpolitik har inden for verdenssamfundet et ansvar for, at i særdeleshed de sprog, som ikke nogen steder har status af nationalsprog lever videre og udvikles, og at alle minoritetssprog kan fortsætte med at eksistere. Det er vigtigt, at også tegnsprogene får en stærk position
- Omkring 200 andre sprog er modersmål for nordboere. Det er ønskværdigt, at der i Norden er fagmiljøer, som besidder ekspertise, eller som kan henvise til europæisk ekspertise inden for de fleste af disse sprog

Grønlandsk indtager en særstilling. Det er majoritetssproget i Grønland, men har relativt få brugere. Grønlandsk bør støttes, således at det fortsat kan fungere som samfunds bærende sprog.

4. *Norden som sproglig foregangsregion*

Norden anses for at være en foregangsregion inden for sprogspørgsmål. Det nordiske sprogfællesskab præges af borgernes stræben efter at forstå og respektere hinandens modersmål. Det nordiske sprogsamarbejde er demokratisk og åbent over for nye indsigter, og i de centrale områder er det offentligt finansieret. Der er en politisk vilje til at bevare det nordiske sprogfællesskab, blandt andet gennem den nordiske sprogkonvention. Denne nordiske model for sprogfællesskab og sprogsamarbejde bør fremhæves i international sammenhæng. Norden skal stræbe

efter at være førende inden for arbejdet med klarsprog, dvs. tydeliggørelse af myndighedssproget.

Øget kundskab om sprogpolitisk interessante områder kan bidrage til Nordens position som foregangsregion i sprogspørgsmål.

De nordiske ministre forpligter sig til at realisere de langsigtede mål i denne deklaration.

Kunngerð um norðurlendskan málpolitikk

Føroysk útgáva

Innihald

Formæli	19
Kunngerð um norðurlendskan málpolitikk	21
Inngangur	21
Fleirmásligu Norðurlond skulu hava ein demokratiskan málpolitikk	22
Másligu rættindi norðbúgva	22
Endamál	22
Fýra spurningar at arbeiða við	23
1. Mál fatan og málkunnleiki	23
2. Javnsett málnýtsla	23
3. Mál fjøl broytni og fleirmæli	24
4. Norðurlond sum másligt undangonguøki	24

Formæli

Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, undirvísingarmálaráðharri
Øystein Djupedal, kunnleikamálaráðharri
Bertel Haarder, undirvísingarmálaráðharri
Leif Pagrotsky, útbúgvingar- og mentamálaráðharri
Antti Kalliomäki, undirvísingarmálaráðharri
Doris Jakobsen, landsstýriskvinna
Jógvan á Lakjuni, landsstýrismaður
Camilla Gunell, landsstjórnarlimur

Boða frá, at kunngerðin um norðurlendskan málpolitikk skal vera grundarlag undir einum samskipaðum, langskygdum og munadyggum málpolitiskum átaki,

Gera kunnigt, at endamálið er støðugt at virka fyri, at tey langskygdu málpolitisku málini í kunngerðini um norðurlendskan málpolitikk verða sett í verk.

Henda fyrsta kunngerðin um norðurlendskan málpolitikk ásannar, at tørvur er á einum nýggjum málpolitikki, sum skal tryggja heildina og samanheingið í øllum máltiltøkunum, ið Norðurlenska ráðharraráðið hevur ábyrgdina av.

Kunngerðin er ikki lögfrøðiliga bindandi. Hon er ikki partur av lóggávuverkinum í teimum ymsu Norðurlondunum. Almennu átøkini og fígjarligi kostnaðurin av teimum tiltøkunum, sum nevnd eru í kunngerðini, kunnu vera ymisk í teimum ymsu Norðurlondunum.

Kunngerð um norðurlenskan málpólitikk

Inngangur

Henda kunngerð snýr seg um mál og lond í Norðurlondum. Umframt tey átta londini í norðurlenska samstarvinum: Danmark, Finnland, Ísland, Noreg, Svøríki, Føroyar, Grønland og Áland fevnir kunngerðin eisini um eitt samanhagandi sámiskt mál- og mentanarøki í Noregi, Svøríki og Finnlandi.

Í Norðurlondum verða øll mál vird eins, tó at øll mál ikki hava sama leiklut. Eitt mál kann vera *fullfiggjað* og *samfelagsbært* í tí málsamfelagnum, har ið tað verður talað. At eitt mál er *fullfiggjað* merkir í hesum sambandi, at tað verður og kann verða brúkt á øllum økjum í samfelagnum. At eitt mál er *samfelagsbært* merkir, at tað í einum ávísam málsamfelag verður brúkt í almennum viðurskiftum, t.d. í undirvísing og í lógarverki.

Í Norðurlondum eru seks mál, sum bæði eru fullfiggjað og samfelagsbær: danskt, finskt, føroyskt, íslenskt, norskt (sum skriftmál bæði nýnorskt og bókmál) og svenskt. At tilknýtið millum mál og tjóð ikki altíð er eitt-til-eitt, er Finnland eitt dømi um; har eru bæði finskt og svenskt lögfest tjóðarmál. Harumframt eru tvey mál, sum kunnu sigast at vera samfelagsbær, men sum tó ikki kunnu verða brúkt á øllum økjum í samfelagnum: sámiskt (í ymsum frábrigdum) og grønlandskt. Harafturat eru nøkur mál við serligari støðu: meänkieli (torne-dalsfinskt), kvænskt, romani (í ymsum frábrigdum), jiddiskt og týskt umframt tey ymsu norðurlensku teknmálini.

Tá ið heitini *mál Norðurlanda* og *norðurlandamál* verða nýtt í hesum teksti, verður sipað til øll hesi mál. Tá ið orðingin *samfelagsbæru mál Norðurlanda* verður nýtt í hesum teksti, verður sipað til danskt, finskt, føroyskt, grønlandskt, íslenskt, norskt, sámiskt og svenskt, men *ríkisbæru mál Norðurlanda* sipar bara til danskt, finskt, íslenskt, norskt og svenskt.

At enda skal nevast, at um leið 200 ikki-norðurlenskt mál verða talað í Norðurlondum í samsvari við, at tilflyting tey seinastu áratíggjuni hevur økt um málsliga margfeldið.

Tá ið orðingin *øll mál í Norðurlondum* verður nýtt í hesum teksti, verður sipað til heildina av málum, sum verða talað í Norðurlondum.

Í tekstinum verður heitið *norðbúgvar* nýtt um øll, sum búgva fast í einum av Norðurlondum.

Fleirmálsligu Norðurlond skulu hava ein demokratiskan málpolitikk

Norðurlendski málpolitikkurin er grundaður á, at øll tey samfelagsbæru norðurlandamálini verða verandi sterk og livandi, at tey mál, sum eru samfelagsbær, framhaldandi skulu vera tað, og at tað norðurlenska samstarvið eisini í framtíðini fer fram á teimum skandinavisku málunum, t.e. donskum, norskum og svenskum.

Málsligu rættindi norðbúgva

Norðurlond eru í dag eitt fleirmælt øki við málkunnugum íbúgvum og einum málpolitikki, ið er grundfestur í fólkaræðisligari siðvenju. Í einum altjóðagjærdum heimi kunnu Norðurlond tískil gerast ein málpolitisk fyrimynd hjá øðrum londum og økjum. Fleirmásligi veruleikin skapar fortreytir fyri kunnleika, skapanarmegi, víðskygni og altjóða sambondum á ein hátt, sum ikki gerst í einmásligum samfeløgum. Ein tílík tilgongd krevur eitt samskipað, langskygt og munadygt málpolitiskt átak.

Norðurlendskur málpolitikkur tekur stóði í, at allir norðbúgvar hava rætt til:

- at ogna sær eitt samfelagsbært mál í talu og skrift, so at tey kunnu vera við í samfelagslívinum
- at ogna sær fatan av og kunnleika í einum skandinaviskum máli og fatan av hinum skandinavisku málunum, so at tey kunnu vera við í norðurlenska málfelagsskapinum
- at ogna sær millumtjóða mál, so at tey kunnu vera við at menna altjóða samfelagið
- at varðveita og menna móðurmál sítt eins og tjóðarminnilutamál síni

Endamál

Ein norðurlendskur málpolitikkur eigur tí at miða eftir:

- at allir norðbúgvar skulu duga at lesa og skriva tað ella tey mál, sum eru samfelagsbær á tí øki, har ið tey búgva
- at allir norðbúgvar skulu kunna samskifta hvør við annan, fyrst og fremst á einum skandinaviskum máli
- at allir norðbúgvar skulu hava undirstøðuligan kunnleika um máslig rættindi í Norðurlondum og um málstøðuna í Norðurlondum
- at allir norðbúgvar hava hollan kunnleika í í minsta lagi einum millumtjóða máli og góðan kunnleika í einum fremmandum máli umframt

- at allir norðbúgvar skulu hava almennan kunnleika til, hvat mál er og hvussu tað virkar

Hesi mál eru eisini treytað av, at allir norðbúgvar vísa tolsemi fyri másligum ymiskleika og margfeldi, ímillum málini eins væl og í teimum einstøku málunum sjálvum. Til at røkka málunum fara menta- og undirvísingarmálaráðharrarnir at taka til viðgerðar hesar fyra høvuðsspurningar: málfatan og málkunnleika, javnsetta málnýtslu, fleirmálanýtslu og Norðurlond sum másligt undangonguøki.

Fýra spurningar at arbeiða við

1. *Málfatan og málkunnleiki*

Til at røkka málunum:

- eigur grannamálsundirvísingin í skúlanum og undirvísingin í skandinaviskum málum sum hjálparmálum og fremmandamálum at verða styrkt
- eiga samfelagsbæru mál Norðurlanda at vera væl sjónlig í almenna lívinum, t.d. í sjónvarpi og filmi
- eigur atkomuleikin at bókum á samfelagsbæru málum Norðurlanda at verða stuðlaður
- eiga millumnorðurlendskar orðabøkur, bæði í pappírssniði og í teldsniði, at verða gjørdar
- eiga maskintýðaraforrit til samfelagsbæru mál Norðurlanda og forrit til fleirmásliga leiting í norðurlendskum dátugrunnum at verða ment

2. *Javnsett málnýtsla*

Við javnsetta málnýtslu verður sipað til, at fleiri mál, á einum ella fleiri økjum, verða nýtt samstundis. Eitt mál verður ikki nýtt í staðin fyri hitt, men málini verða nýtt javnsett.

2.1 Javnsett málnýtsla millum enskt og mál Norðurlanda

Norðbúgvar við sínum í altjóða máti góða kunnleika í enskum hava tær neyðugu fortreytirnar at menna javnsetta málnýtslu, sum er millum enskt og eitt ella fleiri av málum Norðurlanda á ávísam økjum. Ein miðvísur politikkur fyri javnsettari málnýtslu krevur:

- at samfelagsbæru mál Norðurlanda eins væl og enskt kunnu verða nýtt sum vísindamál
- at útbreiðsla og kunning um vísindalig úrslit á samfelagsbærum norðurlandamáli verður góðskrivað
- at undirvísingin í vísindaligum fakmáli, serstakliga í skrift, verður framd bæði á enskum og á samfelagsbærum norðurlandamáli

- at fróðskaparsetur, háskúlar og aðrir vísindaligir stovnar menna langskygðar ætlanir viðvíkjandi málvali, javnsettari málnýtslu, málútbúgving og týðingarstuðli á sínum egnu virkisøkjum
- at norðurlenskir frøðiorðastovnar kunnu halda fram at samskipa frøðiorð á nýggjum økjum
- at fyrirkomandi og felagsskapir á arbeiðsmarknaðinum verða eggjað til at gera langskygðar ætlanir viðvíkjandi javnsettari málnýtslu

2.2 Javnsett málnýtsla millum norðurlandamál

Javnsett málnýtsla er ikki bert ein spurningur um enskt mótsett øðrum norðurlandamáli. Hon er eisini at finna millum málini í Norðurlondum sínámillum. Hetta krevur:

- at tann norðurlenska málsamtyktin skal geva teimum, sum tala eitt av teimum samfelagsbæru málum Norðurlanda, eitt gott lögfrøðiligt grundarlag
- at norðbúgvum, ið hava eitt móðurmál, sum ikki er eitt norðurlandamál, skal standa í boði ein væl útbygd útbúgving í landsins samfelagsbæra máli, umframt at tey skulu kunna nýta og menna sítt egna móðurmál

3. Málfjølbroyni og fleirmæli

Norðurlond gerast alsamt meira fjølmáslig, og nógvir norðbúgvur eru í dag fleirmásligir, serliga tey, sum hava annað móðurmál enn tað, sum er landsins meirilutamál. Hetta viðvíkur eitt nú norðbúgvum, ið hava hesi mál sum móðurmál:

- Sámiskt, kvænskt, meänkieli, romani og jiddiskt umframt finskt (í Svøríki) og týskt (í Danmark), sum øll eru lógartryggjað minnilutamál í einum ella fleiri Norðurlondum. Norðurlenskur málpolitikkur hevur ábyrgd mótvegis heims-samfelagnum, at serstakliga tey mál, sum ikki eru tjóðarmál nakrastaðni, hava móguleika at liva og mennast, og at øll minnilutamál kunnu halda fram at vera til. Eisini er týðningarmikið, at teknmálunum verður tryggjað ein sterk støða
- Úti við 200 onnur mál eru móðurmál hjá norðbúgvum. Eftirynskjandi er, at fakumhvørvi er í Norðurlondum við vitan og kunnleika, ella sum kann vísa til evropeiska vitan og kunnleika, til flestu av hesum málum

Serstaka støðu hevur grønlenskt. Tað er høvuðsmálið í Grønlandi, men lutfalsliga fá tala tað. Grønlenskt eigur tí at verða stuðlað, so at tað heldur fram at vera samfelagsbært mál.

4. Norðurlond sum málsligt undangonguøki

Norðurlond verða mett sum undangonguøki, tá ið um málspurningar ræður. Norðurlenskur málfelagsskapur er merktur

av, at fólkid leggur nógva orku í at skilja og virða móður-
máluni hjá hinum. Norðurlandskt málsamstarv er fólka-
ræðisligt og gjøgnumskygt, og á týðandi økjum er tað eisini
alment fíggað. Politiskur vilji er at varðveita norðurlenska
málfelagsskapin, m.a. gjøgnum ta norðurlandsku málsam-
tyktina. Henda norðurlenska fyrimynd fyri málfelagsskapi
og málsamstarvi eigur at verða borin fram í altjóða høpi.
Norðurlond skulu miða eftir at ganga á odda á tí øki, ið
verður nevnt greiðmálsarbeiði, t.e. at gera myndugleika-
málið týðiligari og greiðari hjá fólkum at skilja.

Øktur kunnleiki um áhugaverd málpolitisk øki kann
fremja støðu Norðurlanda sum undangonguøki í málsligum
spurningum.

Ráðharrar Norðurlanda binda seg til at seta í verk tey
langskygdu málini, sum nevnd eru í hesi kunngerð.

Avannaamioqatigiit
oqaatsinut politik
pillugu nalunaarutaat

Kalaallisuaa

Ujarliutit

Siulequtsiussaq	29
Avannaamioqatigiit oqaatsinut politik pillugu nalunaarutaat	31
Aallarniut	31
Avannaamioqatiginni amerlasuunik oqaaseqarfiusuni oqaatsinut politiki demokratiskiusumik tunngaviligaq	32
Avannaamiut oqaatsitigut pisinnaatitaaffi	32
Anguniakkat	33
Apeqqutit sisamat suliarineqartussat	33
1. <i>Oqaatsinik paasinnineq aamma oqaatsinik nalunngisaqarneq</i>	33
2. <i>Illugiinnik oqaaseqarneq</i>	34
3. <i>Amerlasuunik oqaaseqarneq aamma arlariinnik oqaaseqarneq</i>	35
4. <i>Nunat Avannarliit oqaatsitigut maligassiuisutut</i>	35

Siulequtsiussaq

Dorgerður Katrín Gunnarsdóttir, ilinniartitaanermut ministeri
Øystein Djupedal, ilisimatusarnermut ministeri
Bertel Haarder, ilinniartitaanermut ministeri
Leif Pagrotsky, ilinniartitaanermut kultureqarnermullu ministeri
Antti Kalliormäki, ilinniartitaanermut ministeri
Doris Jakobsen, naalakkersuisunut ilaasortaq
Jógvan á Lakjuni, naalakkersuisunut ilaasortaq
Camilla Gunell, naalakkersuisunut ilaasortaq

Oqaatigaat Avannaamioqatigiit oqaatsit pillugit politikimik nalunaarutaat tassaassasoq oqaatsinut politikimik suliarnermut ataatsimoortumi, alimasissumut isigisumi sukumiisumilu tunngaviusussaq,

Nalunaarutigaat anguniagaammat Avannaamioqatigiit oqaatsinut politikianne alimasissumut isigaluni oqaatsitigut politikimi anguniakkat nangittumik suliniutigineqassasut.

Avannaamioqatigiit oqaatsit pillugit politikimik nalunaarutaanni siullermi matumani tunuliaqutaammat Avannaamioqatigiinni nutaamik politikeqartariaqarneq Avannaamioqatigiit Ministerrádiannit oqaatsitigut suliuniutit ataatsimut ataqatigiissumillu qulakkeernissaat.

Nalunaarut inatsiliornikkut pituttuisuunngilaq taamalu Avannaamioqatigiinni naalagaaffinni tallimani naamminersorneruffiusunilu pingasuni inatsisiliornikkut piviusunngortineqassanani. Pisortat pisussaaffii nalunaarutillu suliniutaanik aningaasalersuinerit Avannaamioqatigiinni nunani tallimani namminersorneruffiusunilu pingasuni assigiinngissinnaapput.

Avannaamioqatigiit oqaatsinut politik pillugu nalunaarutaat

Aallarniut

Allakkiaq una imaqarpoq Avannaamioqatigiinni oqaatsinut nunanullu tunngasunik. Avannaamioqatigiit suleqatigiinneranni naalagaaffiit tallimaapput: Danmark, Finland, Island, Norge aamma Sverige, aamma Avannaamioqatigiinni namminersorneruffiusut pingasut: Savalimmiut, Kalaallit Nunaat aamma Åland. Aammattaaq kulturikkut oqaatsitigullu saamit ataatsimooqatigiiffeqarput Norgemiut, Sverigemiut aamma Finlandimiut najugaqarfini.

Avannaamioqatigiinni oqaatsit tamaasa naligiimmik eriasarialittut isigaavut. Taamaattoq tamarmik assigiimmik inissisimanngillat. Oqaatsit tassaasinnaapput *tamakkiisut inuiaqatigiinnillu atugaasut* oqaaseqatigiiffinni atugaaffimmini. Oqaatsit *tamakkiisuunerat* matumunnga tunngatillugu isumaqarpoq inuiaqatigiinni atuuffinni tamani atugaasut. Oqaatsit *inuiaqatigiinnit atugaasut* isumaqarpoq oqaaseqatigiinni pineqartuni pisortatigut atugaasut, soorlu atuartsinermi aamma inatsisiliornermi.

Avannaamioqatigiinni ipput oqaatsit arfinillit tamakkiisuullutillu inuiaqatigiinni atugaasut: danskit, Finlandimiut, Savalimmiormiut, Islandimiut, norskit (allattaatsini bokmålitut aamma nynorskisut) aamma svenskit. Oqaatsit naalagaaffillu assigiimmik pissuseqatigiinnerat taamaattussaannaanngilaq, soorlu Finlandimi Finlandimiut svenskillu oqaasii tamarmik inatsisitigut aalajangikkatut naalagaaffimmi oqaasiupput. Aammattaaq oqaaseqarpoq marlunnik isigineqarsinnaasunik inuiaqatigiinni atugaasunik inuiaqatigiinnili atuuffinni tamaniunngitsoq atugaasutut: saamisut pissutsiminni assigiinngitsuni aamma kalaallisut. Aamma suli siumugassaapput oqaatsit immikkut inissisimasut: meänkieli (tornedalsfinsk), kvänska, romani (sigøjnerit) assigiinngitsuullutik, jiddisch, tyskisut kiisalu Avannaamioqatigiinni ussersuutitut oqaatsit assiigiinngitsut.

Oqariaaseq Avannaamioqatigiinni oqaatsit allakkiami matumani atorpeqaraangami oqaatsit taakku pineqartarput. Oqariaaseq Avannaamioqatigiinni oqaatsit *inuiaqatigiinnit atugaasut* allakkiami matumani atorpeqaraangat pineqartarput danskisut, Finlandimiusut, Savalimmiormiusut, kalaallisut, Islandimiusut, norskisut, saamisut aamma svenskisut, oqariaaserli

oqaatsit naalagaaffimmi atugaasut taamaallaat atuulluni danskisuumut, Finlandimiutumut, Islandimiutumut, norskisuumut aamma svenskisuumut.

Kiisalu Avannaamioqatigiinni oqaatsit Avannaamioqatigiit avataanniittut 200-t missingi atugaapput ukiut qulikkuutaat kingulliit ingerlaneranni nunasiortornikkut oqaatsitigut assigiinngisitaarneq annertusimmat.

Oqariaaseq Avannaamioqatigiinni oqaatsit tamarmik allakkiami matumani pineqarput Avannaamioqatigiinni oqaatsit atugaasut tamarmiunerat.

Allakkiami matumani atugaavoq taaguut 'avannaamiut' pineqarlutik Avannaamioqatigiinni nunani nunaqavissuusut tamarmik.

Avannaamioqatigiinni amerlasuunik oqaaseqarfiusuni oqaatsinut politiki demokratiskiusumik tunngaviligaq

Avannaamioqatigiit oqaatsinut politikianut aalaaviuvoq Avannaamioqatigiinni oqaatsit inuiaqatigiinni atugaasut patajaatsuussasut uummaarissuussasullu, oqaatsisut inuiaqatigiinni atugaasutut ingerlajuassasut aamma Avannaamioqatigiinni suleqatigiinneq nangittumik ingerlanneqassasoq Skandinaviamiut oqaasii atorlugit, tassa danskit, norskit svenskullu.

Avannaamiut oqaatsitigut pisinnaatitaaffi

Nunat Avannarliit maanna tassaapput nunarsuup ilaa amerlasuunik oqaaseqarfiusoq innuttaasut pitsaasunik oqaatsitigut pisinnaasaqartut aamma oqaatsinut politiki tunngaveqartoq demokratiskiusumik ingerlatsisuunermik. Avannaamioqatigiit taamaattumik nunarsuarmut ammasumik pissuseqarnermi oqaatsinut politikikkut nunarsuup ilaani allamiunut maligasiuisuussapput. Amerlasuunik oqaaseqarneq tunngavissiisarpog nalunngisassanut, pinngorartitsinermut, alimasissumut isiginermut aamma nunarsuarmini attaveqatigiinnernut ataasiinarnik oqaaseqarfisunit periarfissaanngitsunik.

Ineriartornermut taama ittumut piumasaqaataavoq oqaatsinut politikimi ataatsimoortumik, alimasissumut isigisumik aamma sukumiisumik suliniuteqarnissaq.

Avannaamioqatigiinni oqaatsinut politiki aallaveqarpoq avannaamioqatigiit tamarmik pisinnaatitaaffeqartut:

- oqaatsit inuiaqatigiinnit atugaasut pisinnaalissallugit oqalunnikkut allannikkullu, inuiaqatigiinni peqataasinnaajumallutik
- Skandinaviamiut oqaasiinik ataatsinik paasinnissinnaanngussallutik nalunngisaqassallutillu Skandinaviamiullu allat oqaasiinik paasinnissinnaanngussallutik, avannaamiio-

qatigiinni oqaatsitigut ataatsimoornermut peqataasin-
naajumallutik

- Oqaatsinik nunani tamalaani atugaasunik pisinnaalissallutik nunarsuarmioqatigiinni ineriartornermut peqataasinnaajumallutik
- Ilitsoqqussaralugit oqaatsisik aamma naalagaaffimmi ikinnerussuteqartutut oqaatsisik attatissallugit ineriartortissallugillu

Anguniakkat

Avannaamioqatigiit oqaatsinut politikiani taamaattumik anguniarneqarput:

- Avannaamioqatigiit tamarmik oqaatsit ataatsit arlallilluunniit najukkaminni inuiaqatigiinni atugaasut allassinnaassagaat atuarsinnaassagaallu
- Avannaamioqatigiit tamarmik imminnut attassuteqatigiissinnaassasut, aallaqqaammut Skandinaviamiut oqaasii ataatsit atorlugit,
- Avannaamioqatigiit tamarmik Avannaamioqatigiinni oqaatsitigut pisinnaatitaaffinnik Avannaamioqatigiinnilu oqaatsit inissisimanerannik tunngaviusumik nalunngisaqassasut
- Avannaamioqatigiit tamarmik oqaatsinik nunarsuarmi atugaasunik ikinnerpaamik ataatsinik pitsaalluinnartumik nalunngisaqassasut aamma allamiut oqaasiinik ataatsinik pitsaasumik nalunngisaqassasut,
- Avannaamioqatigiit oqaatsit suunerunik qanorlu pissuseqarnerinik tamanut tunngasunik nalunngisaqassasut

Anguniakkat tamakku aamma pisariaqartilerpaat Avannaamioqatigiit tamarmik oqaatsit allangortaataannut assigiinngisitaarnerinullu, oqaatsit assigiinngitsut akornanni aamma oqaatsit ataatsit iluanni, akaarinninnermik takutitsinissaat. Anguniakkat anguniarlugit kultureqarnermut ilinniartitaanermullu ministerit apeqqutit makku sisamat suliarissavaat: oqaatsinik paasinninneq aamma oqaatsinik nalunngisaqarneq, illugiinnik oqaaseqarneq, amerlasuumik oqaaseqarneq aamma Nunat Avannarliit oqaatsitigut nunarsuup ilaanut allanut maligassiuisuunerat.

Apeqqutit suliniarfusussat sisamat

1. *Oqaatsinik paasinninneq aamma oqaatsinik nalunngisaqarneq*

Anguniakkat anguniarlugit pisariaqarpoq:

- nunat sanilerisat oqaasiinik atuarfimmi atuartitsineq sakkortusineqassaaq, taamattaarlu Skandinaviamiut oqaasi-

inik tapertatut oqaaseqarnermik atuartitsineq aamma allamiut oqaasiinik atuartitsineq

- Avannaamioqatigiinni oqaatsit inuiaqatigiinni atugaasut pisortat ingerlassaanni, soorlu TV-mi filminilu, ersialar-tinneqarluassasut
- Avannaamioqatigiinni oqaatsinik inuiaqatigiinni atugaasunik atuagassaqarnikkut periarfissaqarneq kaammattuutigine-qassasoq
- Avannaamioqatigiit oqaasiisa akornanni ordbogit pappi-arangukkat qarasaasiakkoortitallu suliarineqassasut
- Avannaamioqatigiinni oqaatsini inuiaqatigiinni atugaasuni maskiinakkut nutserissummut programiliornissat aamma Avannaamioqatigiinni paasissutissanik ujartuiffiit programit oqaatsinik arlariinnik atuisut suliarineqassasut

2. *Illugiinnik oqaaseqarneq*

Illugiinnik oqaaseqarnermi pineqarput sumiiffinni ataatsimi arlalinniluunniit oqaatsinik arlariinnik atuinerit. Oqaatsit ataatsit oqaatsit allat atorunnaarsissanngilaat taarsissanagil-luunniit, oqaatsit illugiimmi atugaatinnagit.

2.1 Tuluit Avannaamioqatigiillu oqaasiinik illugiinnik oqaaseqarneq

Avannaamiut, nunarsuarmi isigalugu tuluttut pitsaasunik nalunngisaqartut, immikkut pitsaasunik periarfissaqarput tuluit aamma sumiiffiit ilaanni Avannaamioqatigiit oqaasiisa ataatsit arlallilluunniit akornanni illugiinnik oqaaseqarneq ineriartortissallugu. Illugiinnik oqaaseqarnermut politiki naapertuuttoq ilaqarpoq:

- Avannaamioqatigiinni oqaatsit inuiaqatigiinni atugaasut aamma tuluit oqaasii tamarmik ilisimatusarnermi oqaatsisut atorneqarsinnaassasut
- Oqaatsit inuiaqatigiinni atugaasut atorlugit ilisimatusarnermi naammassisunik apuussuineq ilinniarnermi piginnaanngorsaataasinnaassasoq
- Ilisimatusarnermi sulianut taaguusersuutininik, pingaartumik allassimasutigut, pisinnaassasoq tuluit oqaasii aamma Avannaamioqatigiinni oqaatsit inuiaqatigiinni atugaasut atorlugit
- Ilisimatusarfiit, ilinniaqqiffiit aamma ilisimatusarnikkut suliffeqarfiit alimasissumut isigisunik iliuusissaliorsinnaapput oqaatsinik toqqaaneq, illugiinnik oqaaseqarneq, oqaatsinik ineriartortitsineq aamma nutserinermut tapersersuineq namminneq suliaqarfimmik iluini
- Avannaamioqatigiinni taaguusersuisarnermik suliaqartut suliaqarfiit nutaat iluanni taaguusersuisarneq nangittumik ataqatigiissaartariaqarpaat

- Ingerlatsiviit sulisoqarnermilu kattuffiit kaammattortariaqarput illugiimmik oqaaseqarnermik iliuusissalioqqullugit

2.2 Nunani Avannarlerni oqaatsit akornanni illugiinnik oqaaseqarneq

Illugiinnik oqaaseqarneq unaaginnanngilaq apeqqut tuluit oqaasii apeqqusinngivillugit atugaassasut Avannaamioqatigiit oqaasiisa akornanni. Tamatumunnga tunuliaqutaassapput:

- Avannaamioqatigiinni oqaatsit pillugit isumaqatigiissut inatsiliornikkut pitsaasumik tunngavissiissasoq oqaatsinik Avannaamioqatigiinni inuiaqatigiinni atugaasunik atuisunut
- Avannaamioqatigiit Avannaamioqatigiit oqaasiinik ilitsoqqussaralugit oqaasiliunngitsut tunuliaqutaqarluartumik oqaatsinik nunap inuiaqatigiinni atugarisaanik ilinniartinneqassallutik, aamma periarfissaqassallutik namminneq ilitsoqqussaralugit oqaatsimik atornissaannut

3. Amerlasuunik oqaaseqarneq aamma arlariinnik oqaaseqarneq

Nunat Avannarliit amerlasuunik oqaaseqarfiunerujartorput Avannaamioqatigiillu amerlasuut arlariinnik oqaasiliupput, aallaqqaammut nunap oqaatsitigut amerlanerussuteqarfiusup oqaasiinik aallaasunik ilitsoqqussaralugit oqaasiliugaangamik. Tassani pineqarput oqaatsit makku ilitsoqqussaralugit oqaase-rineqartut:

- Saamisut, kvänska, meänkieli (tornedalsfinsk), romani aamma jiddisch kiisalu Finlandimiusut (Sverigemi) aamma tyskisut (Danmarkimi), taakku tamarmik inatsisitigut oqaatsit ikinnerussuteqarfiupput Nunani Avannarlerni ataatsimi arlariinnilluunniit. Avannaamioqatigiit oqaatsinut politikiat nunarsuarmioqatigiinnut pisussaaffeqarpoq immikkut oqaatsit naalagaaffimmi oqaasiusuunngitsut ataavartissallugit ineriartortissallugillu aamma oqaatsitigut ikinnerussuteqarfiit tamarmik ataavassasut. Pingaartuuvoq allaat ussersorluni oqaatsit pingaartumik inissisimanissaat
- Oqaatsit allat 200-t pallillugit nunani avannarlermiunut ilitsoqqussaralugit oqaasiupput. Kissaatiginarpoq Nunani Avannarlerni suliatut paasisimasaqarfinnik peqarnissaa immikkut nalunngisaqartunik imaaluunniit Europami immikkut nalunngisalinnut innersuussisinnaasunik oqaatsit tamakku pillugit

Immikkut inissimapput kalaallit oqaasii. Kalaallit Nunaanni oqaatsisut amerlanerussuteqarfiupput, naak atuisui ikikulut-tuugaluartut. Oqaatsisut inuiaqatigiinni atugaajuartussatut tapersersortariaqarput.

4. *Nunat Avannarliit oqaatsitigut maligassiuisutut*

Nunat Avannarliit oqaatsinut apeqqutit pineqaraangata maligassiuisutut isigineqartarput. Avannaamioqatigiit oqaatsitigut ataatsimoornerat ilisarnaquteqarpoq innuttaasut allat ilitsoq-qussaralugit oqaasiinik paasinnikkusunnerannik ataqqinninnerannillu. Avannaamioqatigiit oqaatsitigut suleqatigiinnerat demokratiskiusumik tunngaveqarpoq paasisaqarumanermullu ammasuulluni pingaarutimigullu pisortanit aningaasalersugaalluni. Politikikkut piumassuseqartoqarpoq Avannaamioqatigiit oqaatsitigut suleqatigiinnerat ataavartissallugu, ilaatigut Nunat Avannarliit Oqaatsit pillugit Isumaqatigiissutaat aqutigalugu.

Avannaamioqatigiit oqaatsitigut ataatsimoornermut oqaatsitigullu suleqatigiinnermut ilusiliinerat nunarsuup sinneranut atorsinnaasutut qaqqittariaqarpoq. Nunat Avannarliit siunniusimassavaat siuttuujumallutik pissutsimi taaneqartumi oqaatsitigut erseqqissumik oqaaseqarnermi suleqatigiinneq, tassa pisortat oqaasii paasiuminarnerusuliaralugit.

Oqaatsinut politikimi soqutiginartunik annertunerusumik paasisaqaleriartorneq iluaqusiisinnaavoq Nunat Avannarliit nunarsuup immikkoortuatut oqaatsitigut maligassiuisutut inisinnissaannut.

Nunani Avannarlerni ministerit imminnut pisussaatipput nalunaarummi matumani anguniakkat alimasissumut isigaluni piviusungortinnissaannut suleqataanissaminnik.

Pohjoismainen kielipoliittinen julistus

Suomenkielinen versio

Sisällys

Johdanto	39
Pohjoismainen kielipoliittinen julistus	41
Johdanto	41
Demokraattinen kielipolitiikka ja Pohjoismaiden monikielisyys	42
Pohjoismaalaisten kielelliset oikeudet	42
Tavoitteet	42
Neljä pääasia	43
1. Kielten ymmärtäminen ja tuntemus	43
2. Rinnakkaiskielisyys	43
3. Kieliyhteisön ja yksilön monikielisyys	44
4. Pohjoismaat kielellisenä esikuvana	45

Johdanto

Opetusministeri *Borgerður Katrín Gunnarsdóttir*

Opetusministeri *Øystein Djupedal*

Opetusministeri *Bertel Haarder*

Opetus- ja kulttuuriministeri *Leif Pagrotsky*

Opetusministeri *Antti Kalliomäki*

Maakuntahallituksen jäsen *Doris Jakobsen*

Maakuntahallituksen jäsen *Jógvan á Lakjuni*

Maakunnan hallituksen jäsen *Camilla Gunell*

ilmoittavat, että pohjoismainen kielipoliittinen julistus muodostaa perustan yhtenäiselle, pitkäjännitteiselle ja tehokkaalle kielipoliittiselle panostukselle ja

julistavat, että tarkoituksena on jatkaa työtä kielipoliittisessa julistuksessa mainittujen pitkäjännitteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ensimmäisen kielipoliittisen julistuksen taustalla on tarve uuteen pohjoismaiseen kielipolitiikkaan, joka turvaa Pohjoismaiden ministerineuvoston kielipanostusten yhtenäisyyden.

Julistus ei ole oikeudellisesti sitova eikä se niin ollen sisälly viiden Pohjoismaan ja kolmen itsehallintoalueen lainsäädäntöön. Julkinen vastuu julistukseen sisältyvistä toimista ja niiden rahoituksesta voi vaihdella eri Pohjoismaissa ja itsehallintoalueilla.

Pohjoismainen kielipoliittinen julistus

Johdanto

Tämä teksti koskee Pohjoismaita ja niiden kieliä. Pohjoismaiseen yhteistyöhön osallistuu viisi valtiota – Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska – sekä kolme pohjoismaista itsehallintoaluetta: Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti. Lisäksi Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa on rajat ylittävä saamelainen kulttuuri- ja kielialue.

Pohjoismaissa kaikkia kieliä pidetään samanarvoisina. Niillä ei kuitenkaan ole samanlaista roolia. Kieli voi olla *käyttöaloiltaan kattava* ja sillä voidaan *ylläpitää sen yhteiskunnan toimintaa*, jossa sitä puhutaan. Kielen *käyttöalojen kattavuus* merkitsee tässä yhteydessä sitä, että kieltä voidaan käyttää yhteiskunnan kaikilla aloilla. *Yhteiskunnan toimintaa ylläpitävällä* kielellä tarkoitetaan sitä, että kieltä käytetään sitä puhuvassa yhteiskunnassa virallisissa yhteyksissä, esimerkiksi opetuksen ja lainsäädännön kielenä.

Pohjoismaissa on kuusi kieltä, jotka ovat sekä käyttöaloiltaan kattavia että yhteiskunnan toimintaa ylläpitäviä: fääri, islanti, norja (josta on olemassa kaksi kirjakielen muotoa: bokmål ja nynorska), ruotsi, suomi ja tanska. Kielen ja kansakunnan suhde ei ole yksi yhteen, mikä näkyy muun muassa siinä, että Suomessa sekä suomi että ruotsi ovat lain mukaan kansalliskieliä. Lisäksi kahta Pohjoismaiden kieltä – saamen kieltä eri muunnelmineen ja grönlantia – voidaan pitää yhteiskunnan toimintaa ylläpitävinä, vaikkakaan niitä ei voi käyttää yhteiskunnan kaikilla aloilla. Lisäksi meänkielellä, kveenillä, romanilla, jiddišillä, saksalla ja Pohjoismaiden eri viittomakielillä on erityisasema.

Tässä tekstissä Pohjoismaiden kielillä tarkoitetaan kaikkia edellä mainittuja kieliä. *Yhteiskunnan toimintaa ylläpitävillä kielillä* tarkoitetaan tässä tekstissä fääriä, grönlantia, islantia, norjaa, ruotsia, saamea, suomea ja tanskaa, kun taas *valtioiden kansalliskieliä Pohjoismaissa* ovat ainoastaan islanti, norja, ruotsi, suomi ja tanska.

Pohjoismaissa puhutaan myös noin kahtasataa muuta kieltä, sillä maahanmuutto on lisännyt viime vuosikymmeninä kielten moninaisuutta.

Käsitteellä *kaikki Pohjoismaiden kielet* tarkoitetaan tässä tekstissä kaikkia Pohjoismaissa puhuttuja kieliä.

Tekstissä käytetään sanaa *pohjoismaalaiset*, kun tarkoitetaan jossakin Pohjoismaassa pysyvästi asuvia henkilöitä.

Demokraattinen kielipolitiikka ja Pohjoismaiden monikielisyys

Pohjoismaisen kielipolitiikan lähtökohtana on yhteiskunnan toimintaa ylläpitävien pohjoismaisten kielten nykyinen ja tuleva vahvuus ja elinvoima, se että yhteiskunta käyttää niitä nyt ja vastaisuudessa ja että skandinaavisia kieliä eli norjaa, ruotsia ja tanskaa käytetään vastedeskin pohjoismaisessa yhteistyössä.

Pohjoismaalaisten kielelliset oikeudet

Pohjoismaat ovat nykyään monikielinen alue, jonka kansalaiset ovat kielitaitoisia ja jonka kielipolitiikka rakentuu demokraattisen perinteen varaan. Pohjoismaista voi sen vuoksi tulla globaalissa maailmassa kielipoliittinen esikuva muille alueille. Monikielisyys tarjoaa niin laajat edellytykset osaamiselle, luovuudelle, näkemyksille ja kansainvälisille yhteyksille, ettei se olisi mahdollista yksikielisissä yhteiskunnissa.

Tällainen kehitys edellyttää yhtenäistä, kauaskantoista ja tehokasta kielipoliittista panostusta.

Pohjoismaisen kielipolitiikan lähtökohtana on, että kaikilla pohjoismaalaisilla on oikeus

- oppia yhteiskunnan toimintaa ylläpitävä kieli suullisesti ja kirjallisesti, niin että he voivat osallistua yhteiskunnalliseen elämään
- oppia ymmärtämään ja tuntemaan yhtä skandinaavista kieltä ja ymmärtämään muita skandinaavisia kieliä, niin että he voivat olla osa pohjoismaista kieliyhteisöä
- oppia kansainvälisesti laajasti käytettyjä kieliä, niin että he voivat osallistua kansainvälisen yhteisön kehitykseen
- pitää yllä ja kehittää äidinkieltään ja kansallista vähemmistökieltään.

Tavoitteet

Pohjoismaisen kielipolitiikan päämääränä tulee sen vuoksi olla,

- että jokainen pohjoismaalainen osaa lukea ja kirjoittaa sitä kieltä tai niitä kieliä, jotka hänen asuinalueellaan ylläpitävät yhteiskunnan toimintaa
- että kaikki pohjoismaalaiset voivat kommunikoida keskenään ensisijaisesti jollakin skandinaavisella kielellä

- *että* kaikilla pohjoismaalaisilla on perustiedot kielellisistä oikeuksistaan ja Pohjoismaiden kielellisestä tilanteesta
- *että* kaikilla pohjoismaalaisilla on erittäin hyvät tiedot vähintään yhdessä kansainvälisesti merkittävässä kielessä ja hyvät tiedot jossakin muussa vieraassa kielessä
- *että* kaikilla pohjoismaalaisilla on yleistietoa kielestä ja sen käytöstä.

Nämä tavoitteet edellyttävät myös, että kaikki pohjoismaalaiset suvaitsevat kielellistä vaihtelua ja kielten moninaisuutta sekä kielten sisällä että niiden kesken. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi kulttuuri- ja opetusministerit aikovat keskittyä seuraaviin neljään asiaan: kielten ymmärtäminen ja tuntemus, rinnakkaiskielisyys, monikielisyys ja Pohjoismaiden kielellinen edelläkävijyys.

Neljä pääasiaa

1. *Kielten ymmärtäminen ja tuntemus*

Tavoitteiden saavuttamiseksi tulee

- vahvistaa skandinaavisten naapurikielten opetusta kouluissa sekä skandinaavisten kielten opetusta apukielenä ja vieraana kielenä
- pitää Pohjoismaiden yhteiskunnan toimintaa ylläpitävät kielet hyvin näkyvillä julkisuudessa, esimerkiksi televisiossa ja elokuvissa
- edistää kirjojen saatavuutta Pohjoismaiden yhteiskunnan toimintaa ylläpitävillä kielillä
- laatia Pohjoismaiden kielten välisiä painettuja ja sähköisiä sanakirjoja
- kehittää konekäännösohjelmia Pohjoismaiden yhteiskunnan toimintaa ylläpitäviä kieliä varten sekä hakuohjelmia monikieliselä haulle pohjoismaisista tietokannoista.

2. *Rinnakkaiskielisyys*

Rinnakkaiskielisyydellä tarkoitetaan useiden kielten samanaikaista käyttämistä yhdellä tai useammalla alueella. Toinen kieli ei syrjäytä tai korvaa toista, vaan kieliä käytetään rinnakkain.

2.1 Englannin ja Pohjoismaiden kielten rinnakkaiskielisyys

Pohjoismaalaisilla on kansainvälisesti hyvä englannin taito ja siksi erityisen suotuisat edellytykset kehittää englannin ja jonkin Pohjoismaissa puhutun kielen välistä rinnakkaiskielisyttä joillakin aloilla. Johdonmukainen rinnakkaiskielisyden politiikka tarkoittaa,

- *että* niin Pohjoismaiden yhteiskunnan toimintaa ylläpitäviä kieliä kuin englantiakin tulee voida käyttää tieteen kielenä
- *että* tieteellisten tulosten välittäminen Pohjoismaiden yhteiskunnan toimintaa ylläpitävillä kielillä tulee nähdä erityisenä ansiona
- *että* tieteellisen ammattikielen opetusta tulee antaa erityisesti kirjallisesti sekä englannissa että Pohjoismaiden yhteiskunnan toimintaa ylläpitävissä kielissä
- *että* yliopistot, korkeakoulut ja muut tiedelaitokset voivat kehittää pitkäjänteisiä strategioita, jotka koskevat niiden oman alan kielivalintoja, rinnakkaiskielisyttä, kielenopetusta ja käännöstukea
- *että* pohjoismaiset terminologiaelimet voivat jatkaa uusien alojen terminologian koordinointia
- *että* yrityksiä ja työmarkkinajärjestöjä tulee kehottaa kehittämään rinnakkaiskielisyyden strategioita.

2.2 Pohjoismaiden kielten rinnakkaiskielisyys

Rinnakkaiskielisydessä ei ole kyse pelkästään englannista, vaan rinnakkaiskielisyttä on oltava myös Pohjoismaiden kielten kesken. Se tarkoittaa,

- *että* pohjoismaisen kielisopimuksen on annettava kunnollinen oikeudellinen perusta Pohjoismaiden yhteiskunnan toimintaa ylläpitävien kielten puhujille
- *että* muuta kuin pohjoismaista kieltä äidinkielenään puhuvat pohjoismaalaiset tarvitsevat toisaalta riittävän laajaa opetusta asuinmaansa yhteiskunnan toimintaa ylläpitävässä kielessä, toisaalta mahdollisuuden käyttää ja kehittää omaa äidinkieltään.

3. Kieliyhteisön ja yksilön monikielisyys

Pohjoismaat muuttuvat yhä monikielisemmiksi, ja myös monet pohjoismaalaiset ovat nykyään monikielisiä, etenkin ne, joiden äidinkieli on muu kuin maan valtakieli. Tämä koskee pohjoismaalaisia, joiden äidinkieli on

- saame, kveeni, meänkieli, romani tai jiddišt tai suomi (Ruotsissa) tai saksa (Tanskassa). Ne kaikki ovat lain mukaan vähemmistökieliä yhdessä tai useammassa Pohjoismaassa. Pohjoismainen kielipolitiikka on vastuussa maailmanyhteisölle siitä, että erityisesti kielet, jotka eivät ole minkään maan kansalliskieliä, säilyvät ja kehittyvät ja että kaikki vähemmistökielet säilyvät hengissä. On tärkeää, että myös viittomakielten asema säilytetään vahvana.
- Pohjoismaalaisilla on äidinkielenä lähes kaksisataa muutakin kieltä. Olisi toivottavaa, että Pohjoismaissa olisi ammatti-

maista asiantuntemusta useimmissa näissä kielissä tai että tällaista asiantuntemusta löytyisi muualta Euroopasta.

Grönlannilla on erityisasema. Se on Grönlannin enemmistökieli, mutta sen puhujia on suhteellisen vähän. Sitä tulee tukea niin, että se voi säilyttää asemansa yhteiskunnan toimintaa ylläpitävänä kielenä.

4. *Pohjoismaat kielellisenä esikuvana*

Pohjoismaat ovat edelläkävijöitä kieliasioissa. Pohjoismaiselle kieliyhteisölle on ominaista pyrkimys ymmärtää ja kunnioittaa toinen toisensa äidinkieltä. Pohjoismainen kieliyhteistyö on demokraattista ja avointa ja olennaisilta osin julkisin varoin rahoitettua. Pohjoismaisen kieliyhteisön säilyttämiseen on poliittista tahtoa, mikä ilmenee muun muassa pohjoismaisena kielisopimuksena. Tätä pohjoismaista kieliyhteisömallia ja kieliyhteistyötä on tuotava näkyviin kansainvälisissä yhteyksissä. Pohjoismaiden tulee pyrkiä toimimaan edelläkävijöinä selkokielisyytyön eli virkakielen selkeyttämisen saralla.

Osaamisen kehittäminen kielipoliittisesti tärkeillä aloilla voi edistää Pohjoismaiden asemaa kieliasioiden esikuvana.

Pohjoismaiden ministerit sitoutuvat toteuttamaan tämän julistuksen pitkäjänteiset tavoitteet.

Yfirlýsing um málstefnu Norðurlanda

Íslensk útgáfa

Efnisyfirlit

Formáli	49
Yfirlýsing um málstefnu Norðurlanda	51
Inngangur	51
Lýðræðisleg málstefna fyrir fjöltyngd Norðurlönd	52
Tungumálaréttindi Norðurlandabúa	52
Markmið	52
Fjögur svið sem unnið verður að	53
1. Tungumálaskilningur og tungumálakunnátta	53
2. Samhliða tungumálanotkun	53
3. Mörg tungumál og fjöltyngi	54
4. Norðurlandabúar fremstir í mállegum efnum	54

Formáli

Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir menntamálaráðherra
Øystein Djupedal menntamálaráðherra
Bertel Haarder menntamálaráðherra
Leif Pagrotsky mennta- og menningarmálaráðherra
Antti Kalliomäki menntamálaráðherra
Doris Jakobsen fulltrúi í landsstjórn
Jógvan á Lakjuni fulltrúi í landsstjórn
Camilla Gunell þingmaður í landsstjórn,

lýsa því hér með yfir að yfirlýsing um málstefnu Norðurlanda skuli framvegis vera grundvöllur að sameiginlegri og árangursríkri stefnumótun um tungumál;

lýsa því yfir að markmiðið sé að hrinda í framkvæmd þeim langtímamarkmiðum sem fram koma í yfirlýsingu um málstefnu Norðurlanda.

Fyrsta yfirlýsingin um málstefnu Norðurlanda byggist á þörf á nýrri málstefnu sem tryggja á samfellu og heild í áherslum Norrænu ráðherranefndarinnar.

Yfirlýsingin er ekki lagalega bindandi og hefur því ekki verið lögfest í ríkjunum fimm og sjálfstjórnarsvæðunum þremur. Opinberar aðgerðir og fjármögnun á aðgerðum sem felast í yfirlýsingunni geta verið ólíkar milli Norðurlandanna fimm og sjálfstjórnarsvæðanna.

Yfirlýsing um málstefnu Norðurlanda

Inngangur

Hér verður fjallað um tungumál og þjóðir Norðurlanda. Fimm ríki eiga aðild að norrænu samstarfi: Danmörk, Finnland, Ísland, Noregur og Svíþjóð auk sjálfstjórnarsvæðanna þriggja: Færeyja, Grænlands og Álandseyja. Að auki eru á Norðurlöndum menningar- og málsvæði Sama sem ná yfir norsk, sænsk og finnsk landsvæði.

Á Norðurlöndum eru öll tungumál jafn rétt há. Þau gegna þó ekki öll sama hlutverki. Tungumál getur verið *algilt og notað af öllu samfélaginu*. Að tungumál sé algilt felur í sér að það megi tala á öllum sviðum samfélagsins. Að tungumál sé talað *í öllu samfélaginu* felur í sér að það sé hin opinbera tunga, notuð t.d. við kennslu og setningu laga.

Á Norðurlöndum eru sex þjóðtungur sem eru algildar og talaðar í öllu samfélaginu: danska, finnska, færeyska, íslenska, norska (jafnt bókmál og nýnorska) og sænska. Tungumál og þjóð er ekki alltaf eitt og hið sama, t.d. í Finnlandi þar sem bæði finnska og sænska eru lögbundin ríkismál. Tvö tungumál til viðbótar eru töluð í samfélaginu á Norðurlöndum, en samt sem áður er ekki hægt að nota þau á öllum sviðum samfélagsins: ýmsar samískar mállýskur og grænlenska. Auk þess hafa nokkur önnur tungumál sérstöðu: meänkieli (tornedalsfinnska), kvänska, romani í ýmsum mállýskum, jiddíska, þýska og norræn táknmál.

Þegar talað er um Norðurlandamál í þessum texta er átt við öll ofangreind mál. Þegar talað er um tungumál sem *notuð eru í samfélaginu* á Norðurlöndum er átt við dönsku, finnsku, færeysku, grænlensku, íslensku, norsku, samísku og sænsku. Hins vegar er með *rikismáli* einungis átt við dönsku, finnsku, íslensku, norsku og sænsku.

Jafnframt eru töluð um 200 önnur tungumál á Norðurlöndum af innflytjendum sem flust hafa þangað á síðustu áratugum og auðgað tungumálaflórana.

Þegar hér er talað um *öll tungumál á Norðurlöndum* er átt við öll þau mál sem töluð eru af íbúum á því málsvæði.

Með orðinu *Norðurlandabúi* er átt við alla þá sem hafa fasta búsetu í einu Norðurlandanna.

Lýðræðisleg málstefna fyrir fjöltyngd Norðurlönd

Málstefna Norðurlanda byggist á því að tungumál sem nýtt eru í samfélaginu séu sterk og lifandi, að þau verði það áfram og að samstarf Norðurlandþjóða fari áfram fram á skandinavísku tungumálunum, þ.e. dönsku, norsku og sænsku.

Tungumálaréttindi Norðurlandabúa

Norðurlönd eru í dag fjöltyngt svæði þar sem borgararnir hafa góða tungumálakunnáttu og málstefnan er reist á lýðræðislegum hefðum. Málstefna Norðurlanda getur því verið fyrirmynd annarra málsvæða í hnattvæddum heimi. Færni til að tjá sig á mörgum tungumálum er undirstaða þekkingar, sköpunar, yfirsýnar og alþjóðlegra tengsla sem ekki er til í samfélagi þar sem einungis er notað eitt tungumál. Slík framþróun krefst sameiginlegrar og árangursríkrar málstefnu til lengri tíma litið.

Norræn tungumálstefna byggist á því að allir Norðurlandabúar eigi rétt á:

- að læra eitt tungumál sem nýtt er í samfélaginu, tala það og skrifa, með það að markmiði að þeir geti tekið virkan þátt í samfélaginu
- að læra að skilja og þekkja eitt skandinavískt tungumál og öðlast skilning á öðrum skandinavískum tungumálum, með það að markmiði að geta tekið þátt í málsamfélagi Norðurlanda
- að læra alþjóðatungumál með það að markmiði að geta tekið þátt í þróun alþjóðasamfélagsins
- að standa vörð um og efla sitt eigið móðurmál og minnihlutamál í landi sínu

Markmið

Málstefna Norðurlanda skal því miða að því:

- að allir Norðurlandabúar geti lesið og skrifað það eða þau tungumál sem nýtt eru í samfélaginu þar sem þeir búa
- að allir Norðurlandabúar geti fyrst og fremst átt samskipti hver við annan á skandinavísku máli
- að allir Norðurlandabúar hafi undirstöðuþekkingu á tungumálaréttindum og stöðu tungumála á Norðurlöndum
- að allir Norðurlandabúar kunni að minnsta kosti eitt alþjóðatungumál mjög vel og annað erlent tungumál vel
- að allir Norðurlandabúar hafi almenna þekkingu á því hvað tungumálið sé og hver áhrif þess séu

Til þess að markmiðin náist þurfa allir Norðurlandabúar að sýna umburðarlyndi og leggja sig fram við að skilja fjölbreytni

innan tungumála og margbreytileika, bæði þegar sama tungumálið er talað og þegar skipt er á milli tungumála. Til að markmiðin verði að veruleika munu menningar- og menntamálaráðherrarnir leggja áherslu á fjögur meginatriði: tungumálaskilning og tungumálakunnáttu, tvítyngi, fjöltyngi og að Norðurlönd verði í fararbroddi í tungumálakunnáttu.

Fjögur svið sem unnið verður að

1. Tungumálaskilningur og tungumálakunnáttu

Til að ná markmiðunum

- þarf að efla kennslu í grannmálunum í skólum og jafnframt að efla kennslu í skandínávískum málum sem stuðningsmálum og erlendum tungumálum
- verða opinber tungumál á Norðurlöndum að vera áberandi opinberlega, t.d. í sjónvarpi og í kvikmyndum
- skal áhersla lögð á gott aðgengi að bókum á Norðurlandamálum
- þurfa orðabækur á Norðurlandamálum, bæði prentaðar og á rafrænu formi, að vera fánlegar
- verður að þróa rafrænt þýðingarkerfi fyrir norræn tungumál jafnframt því að þróað verði fjölmála leitarkerfi fyrir norræna gagnagrunna

2. Samhliða tungumálanotkun

Með samhliða tungumálanotkun er átt við að fleiri en eitt tungumál séu nýtt á einu eða fleiri svæðum. Ekkert tungumál er öðru æðra og kemur ekki í stað neins annars heldur eru bæði notuð samhliða.

2.1 Samhliða tungumálanotkun á ensku og Norðurlandamálum

Norðurlandabúar hafa góða kunnáttu í ensku á alþjóðavísu og hafa því sérstaklega góða möguleika á að þróa samhliða notkun á ensku og einhverju eða einhverjum Norðurlandamálum á vissum sviðum. Rökrétt stefna fyrir samhliða notkun tungumála felur í sér:

- að samhliða ætti að mega nota ensku og Norðurlandamál innan vísinda
- að það ætti að teljast kostur að miðla vísindalegum niðurstöðum á Norðurlandamálum
- að faglegt kennsluefni í vísindum, sérstaklega skriflegt efni, eigi að vera til bæði á ensku og einu opinberu Norðurlandamáli
- að háskólar og aðrar æðri menntastofnanir geti markað stefnu til framtíðar um val á tungumálum, samhliða tungumálanotkun, kennslu í tungumálum og stuðningi við þýðingar á sínum fræðasviðum

- að þeir sem vinna að iðorðasmíð á Norðurlöndum geti haldið áfram að samræma fræðihættakerfi áfram á nýjum sviðum,
- að hvetja fyrirtæki og aðila vinnumarkaðarins til að marka stefnu um samhliða tungumálanotkun

2.2 Samhliða tungumálanotkun milli Norðurlandamála

Samhliða tungumálanotkun snýr ekki einvörðungu að ensku heldur einnig að notkun Norðurlandamála.

Það felur í sér:

- að norræni tungumálasamningurinn eigi að vera lagalegur stuðningur fyrir þá sem tala eitthvert Norðurlandamál
- að íbúar á Norðurlöndum sem ekki hafa Norðurlandamál að móðurmáli þurfi annars vegar að fá mjög góða kennslu í því tungumáli sem nýtt er af samfélaginu og hins vegar að eiga þess kost að nýta og tala sitt eigið móðurmál.

3. Mörg tungumál og fjöltyngi

Stöðugt fjölgar þeim tungumálum sem töluð eru á Norðurlöndum og margir Norðurlandabúar eru fjöltyngdir, fyrst og fremst þeir sem tala annað móðurmál en hið opinbera tungumál í búsetulandinu. Þetta á við um Norðurlandabúa með eftirfarandi tungumál að móðurmáli:

- Samísku, kvänsku, meänkieli (tornedalsfinnsku), romani og jiddísku auk finnsku (í Svíþjóð) og þýsku (í Danmörku), sem eru lögleg minnihlutamál í einu eða fleiri Norðurlanda. Í málstefnu Norðurlanda verða menn að bera ábyrgð á því gagnvart alþjóðasamfélaginu að einkum þau tungumál sem ekki eru þjóðtungur í neinu landi lifi áfram og þróist og að öll minnihlutamál lifi áfram. Það er einnig mikilvægt að styrkja stöðu táknmála.
- Nær 200 tungumál, önnur en Norðurlandamál, eru móðurmál þeirra sem búa á Norðurlöndum. Æskilegt er að á Norðurlöndum séu til rannsóknasvið með sérþekkingu á þessum tungumálum eða geti vísað á evrópska sérfræðinga

Grænlenzka hefur sérstöðu. Hún er þjóðtunga Grænlandinga en tiltölulega fáir tala hana. Styðja ber við tungumálið svo að það geti áfram verið þjóðtunga fámennrar þjóðar.

4. Norðurlandabúar fremstir í mállegum efnum

Norðurlönd eru talin í fararbroddi þegar kemur að tungumálakunnáttu. Málsamfélög Norðurlanda einkennast af viðleitni samborgaranna til að skilja og virða tungumál annarra Norðurlandabúa. Norrænt tungumálasamstarf er lýðræðislegt og opið fyrir eftirliti og er aðallega fjármagnað af opinberu fé. Vilji er meðal stjórnmalamanna á Norðurlöndum til að varðveita

samstöðu á sviði tungumála, m.a. í krafti norræna tungumálasáttmálans. Benda ætti á norræna líkanið um tungumálasamstöðu og tungumálasamstarf á alþjóðavettvangi. Norðurlandþjóðir eiga að vinna að því að verða fremstar á því sviði sem nefnt er skýrt og greinargott mál, þ.e. að gera tungumál hins opinbera aðgengilegra.

Aukin þekking á áhugaverðum sviðum er snerta málstefnu getur styrkt stöðu Norðurlanda sem heimshluta í fararbroddi um málefni sem snúa að tungumálum.

Norrænu ráðherrarnir skuldbinda sig til að hrinda í framkvæmd þeim langtímamarkmiðum sem sett eru í þessari yfirlýsingu.

Deklarasjon om nordisk språkpolitikk

Norsk versjon

Innhold

Preamblel	59
Deklarasjon om nordisk språkpolitikk	61
Innledning	61
En demokratisk språkpolitikk for det mangespråklige Norden	62
Nordboeres språklige rettigheter	62
Målene	62
Fire saker å arbeide med	63
1. <i>Språkforståelse og språkkunnskap</i>	63
2. <i>Parallelspråklighet</i>	63
3. <i>Mangespråklighet og flerspråklighet</i>	64
4. <i>Norden som språklig foregangsregion</i>	64

Preambel

Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, undervisningsminister

Øystein Djupedal, kunnskapsminister

Bertel Haarder, undervisningsminister

Leif Pagrotsky, utdannings- og kulturminister

Antti Kalliomäki, undervisningsminister

Doris Jakobsen, landsstyremedlem

Jógvan á Lakjuni, landsstyremedlem

Camilla Gunell, landskapsregjeringsmedlem,

tilkjennegir at deklarasjonen om nordisk språkpolitikk skal utgjøre grunnlaget for en samlet, langsiktig og effektiv språkpolitisk innsats,

erklærer at hensikten er fortsatt å arbeide for å realisere de langsiktige språkpolitiske målene i deklarasjonen om nordisk språkpolitikk.

Bakgrunnen for den første deklarasjonen om nordisk språkpolitikk er behovet for en ny nordisk språkpolitikk som skal sikre helheten og sammenhengen i Nordisk ministerråds språksatsinger.

Deklarasjonen er ikke juridisk bindende og er følgelig ikke gjennomført i lovgivningen i de fem nordiske landene og de tre selvstyrende områdene. De offentlige forpliktelsene og finansieringen av tiltakene i deklarasjonen kan variere i de fem nordiske landene og de selvstyrende områdene.

Deklarasjon om nordisk språkpolitikk

Innledning

Denne teksten handler om språk og land i Norden. Det finnes fem stater i det nordiske samarbeidet: Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, og tre selvstyrende områder i Norden: Færøyene, Grønland og Åland. I tillegg finnes det et sammenhengende samisk kultur- og språkområde på norsk, svensk og finsk territorium.

I Norden regner vi alle språk som likeverdige, men de har ikke alle samme rolle. Et språk kan være *komplett* og *samfunnsbærende* i forhold til det språksamfunn hvor det tales. At et språk er *komplett*, betyr i denne sammenhengen at det kan brukes på alle områder i samfunnet. At et språk er *samfunnsbærende*, betyr at det i et gitt språksamfunn brukes til offisielle formål, for eksempel undervisning og lovgivning.

I Norden finnes det seks språk som både er komplette og samfunnsbærende: dansk, finsk, færøysk, islandsk, norsk (både bokmål og nynorsk) og svensk. At forholdet mellom språk og nasjon ikke er en til en, viser seg for eksempel i Finland, hvor både finsk og svensk er lovfestede nasjonalspråk. Det finnes ytterligere to språk som kan betraktes som samfunnsbærende, men som ikke kan brukes på alle områder i samfunnet: samisk i ulike varianter og grønlandsk. Dessuten finnes det noen språk med en spesiell stilling: meänkieli (tornedalsfinsk), kvensk, romani i ulike varianter, jiddisch, tysk samt de ulike nordiske tegnspråkene.

Når uttrykket *Nordens språk* brukes i denne teksten, menes alle disse språkene. Når uttrykket *Nordens samfunnsbærende språk* brukes i denne teksten, menes dansk, finsk, færøysk, grønlandsk, islandsk, norsk, samisk og svensk, mens *Nordens statsbærende språk* bare omfatter dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk.

Endelig tales det ca. 200 ikke-nordiske språk i Norden, i og med at innvandringen de siste tiårene har utvidet det språklige mangfoldet.

Når uttrykket *alle språk i Norden* brukes i denne teksten, menes totaliteten av språk som tales i hele Norden.

I teksten brukes betegnelsen *nordboere* om alle personer som bor permanent i et land i Norden.

En demokratisk språkpolitikk for det mangespråklige Norden

Utgangspunktet for den nordiske språkpolitikken er at Nordens samfunnsbærende språk er og forblir sterke og levende, at de som er samfunnsbærende, forblir samfunnsbærende, og at det nordiske samarbeidet fremover foregår på de skandinaviske språkene, dvs. dansk, norsk og svensk.

Nordboeres språklige rettigheter

Norden er i dag en mangespråklig region, hvor borgerne har gode språkkunnskaper, og hvor språkpolitikken hviler på en demokratisk tradisjon. Norden kan derfor i en globalisert verden bli et språkpolitisk forbilde for andre regioner. Mangespråkligheten gir forutsetninger for kunnskaper, skaperkraft, perspektiv og internasjonale kontakter i en grad som ikke er mulig i enspråklige samfunn. En slik utvikling krever en samlet, langsiktig og effektiv språkpolitisk innsats.

Nordisk språkpolitikk tar utgangspunkt i at alle nordboere har rett til

- å tilegne seg et samfunnsbærende språk i tale og skrift, slik at de kan delta i samfunnslivet
- å tilegne seg forståelse av og kunnskaper om et skandinavisk språk og forståelse av de øvrige skandinaviske språkene, slik at de kan delta i det nordiske språkfelleskapet
- å tilegne seg språk med internasjonal rekkevidde slik at de kan delta i utviklingen av det internasjonale samfunnet
- å bevare og utvikle sitt morsmål og sitt nasjonale minoritets-språk

Målene

En nordisk språkpolitikk bør derfor sikte mot

- at alle nordboere kan lese og skrive det eller de språk som fungerer som samfunnsbærende i området hvor de bor
- at alle nordboere kan kommunisere med hverandre, først og fremst på et skandinavisk språk
- at alle nordboere har grunnleggende kunnskaper om språkrettigheter i Norden og om språksituasjonen i Norden
- at alle nordboere har meget gode kunnskaper i minst ett språk med internasjonal rekkevidde og gode kunnskaper i ytterligere ett fremmedspråk
- at alle nordboere har allmenn kunnskap om hva språket er, og hvordan det fungerer

Disse målene forutsetter også at alle nordboere viser toleranse overfor språklig variasjon og mangfold, både mellom og innenfor språkene. For at målene skal nås, vil kultur- og utdanningsministrene arbeide med følgende fire saker: språkforståelse og språkkunnskap, parallellspråklighet, flerspråklighet og Norden som språklig foregangsregion.

Fire saker å arbeide med

1. *Språkforståelse og språkkunnskap*

For å oppnå målene bør

- nabospråkundervisningen i skolen styrkes, samt undervisningen i skandinaviske språk som hjelpespråk og fremmede språk
- Nordens samfunnsbærende språk være godt synlige i det offentlige liv, for eksempel på tv og film
- tilgjengeligheten til bøker på Nordens samfunnsbærende språk oppmuntres
- internordiske ordbøker i papirformat og elektronisk format utarbeides
- maskinoversettelsesprogrammer for Nordens samfunnsbærende språk og programmer for flerspråklig søking i nordiske databaser utvikles

2. *Parallellspråklighet*

Med parallellspråklighet menes samtidig bruk av flere språk innenfor ett eller flere områder. Det ene språket slår ikke ut det andre, men språkene brukes parallelt.

2.1 Parallellspråklighet mellom engelsk og Nordens språk

Nordboerne, med sine internasjonalt sett gode kunnskaper i engelsk, har særlig gode forutsetninger for å utvikle parallellspråklighet mellom engelsk og ett eller flere av Nordens språk innenfor visse områder. En konsekvent politikk for parallellspråklighet innebærer

- at så vel Nordens samfunnsbærende språk som engelsk bør kunne brukes som vitenskapelige språk
- at formidling av vitenskapelige resultater på Nordens samfunnsbærende språk bør være meritterende
- at undervisning på vitenskapelig fagspråk, særlig den skriftlige, bør gis både på engelsk og på Nordens samfunnsbærende språk
- at universiteter, høyskoler og andre vitenskapelige institusjoner kan utvikle langsiktige strategier for språkvalg, parallellspråklighet, språkutdanning og oversettelsesstøtte innenfor sine virksomhetsområder

- at nordiske terminologiorganer kan fortsette å koordinere terminologien på nye områder
- at foretak og arbeidsmarkedsorganisasjoner bør oppfordres til å utvikle strategier for parallellspråklighet

2.2 Parallellspråklighet mellom språkene i Norden

Parallellspråklighet er ikke bare relatert til engelsk, men må også praktiseres mellom språkene i Norden. Det innebærer

- at den nordiske språkkonvensjonen skal gi et godt juridisk grunnlag for brukere av Nordens samfunnsbærende språk
- at nordboere med et ikke-nordisk språk som morsmål både trenger en godt utbygget utdanning i landets samfunnsbærende språk, og mulighet for å bruke og utvikle sitt eget morsmål

3. Mangespråklighet og flerspråklighet

Landene i Norden blir stadig mer mangespråklige, og mange nordboere er i dag flerspråklige, først og fremst de som har et annet morsmål enn landets majoritetsspråk. Det gjelder nordboere med følgende språk som morsmål:

- Samisk, kvensk, meänkieli (tornedalsfinsk), romani og jiddisch samt finsk (i Sverige) og tysk (i Danmark), som alle er lovfestede minoritetsspråk i ett eller flere land i Norden. Nordisk språkpolitikk har et ansvar overfor verdenssamfunnet for at særlig de språkene som ikke er nasjonalspråk noen steder, kan leve videre og utvikles, og for at alle minoritetsspråk kan fortsette å eksistere. Det er viktig at også tegnspråkene får en sterk stilling.
- Nesten 200 andre språk er morsmål for nordboere. Det er ønskelig at det finnes fagmiljøer i Norden som har ekspertise, eller som kan henviser til europeisk ekspertise innenfor de fleste av disse språkene.

Grønlandsk inntar en særstilling. Det er majoritetsspråk på Grønland, men har relativt få brukere. Grønlandsk bør støttes, slik at det kan fortsette å fungere som samfunnsbærende språk.

4. Norden som språklig foregangsregion

Norden anses som en foregangsregion når det gjelder språksaker. Nordisk språkfelleskap kjennetegnes av borgernes streben etter å forstå og respektere hverandres morsmål. Nordisk språksamarbeid er demokratisk og åpent for innsyn, og hovedsakelig offentlig finansiert. Det finnes en politisk vilje til å bevare det nordiske språkfelleskapet, blant annet gjennom den nordiske språkkonvensjonen. Denne nordiske modellen for språkfelleskap og språksamarbeid bør fremheves i internasjo-

nal sammenheng. Norden skal tilstrebe å være ledende på det området som kalles klarspråksarbeid, dvs. å gjøre myndighets-språket tydeligere.

Økt kunnskap om språkpolitisk interessante områder kan bidra til Nordens posisjon som foregangsregion i språksaker.

De nordiske ministrene forplikter seg til å realisere de lang-siktige målene i denne deklarasjonen.

Davviriikkalaš giellapolitihka julggaštus

Sámegielaat veršuvdna

Sisdoallu

Álgosátni	69
Davviriikkalaš giellapolitihka julggaštus	71
Álgu	71
Demokráhtalaš giellapolitihkka mánggagielalaš Davviriikkaid várás	72
Davviriikkaid ássiid gielalaš vuoigatvuodat	72
Ulbmilat	72
Njeallje gažaldaga barggu várás	73
1. Giellaáddejupmi ja gielladáidu	73
2. Bálddalas giellamáhttu	73
3. Mánggagielalašvuohta ja moattigielalašvuohta	74
4. Davviriikkat gielalaš bálggescuollienan	75

Álgosátni

Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, oahpahusministtar

Øystein Djupedal, diehtoministtar

Bertel Haarder, oahpahusministtar

Leif Pagrotsky, oahpahus- ja kulturministtar

Antti Kalliomäki, oahpahusministtar

Doris Jakobsen, eanastivralahttu

Jógvan á Lakjuni, eanagottelahttu

Camilla Gunell, eanagotteráddehuslahttu,

*Celket ahte davviriikkalaš giellapolitihka julggaštus galgá leat
vuodđun oppalaš, guhkesáigásaš ja beaktilis
giellapolitihkalaš doibmii,*

*Almmuhit ahte lea áigomuš joatkit barggu vai sáhtta ollašuhttit
davviriikkalaš giellapolitihka julggaštusa guhkesáigásaš
ulbmiliid.*

Davviriikkalaš giellapolitihkkii guoskevaš vuosttaš julggaštusa duogáš lea dárbu oazžut odđa davviriikkalaš giellapolitihka, mii galgá sihkkarastit Davviriikkaid Ministtarráði gielladoaimmaid oppalašvuoda ja oktavuoda.

Julggaštus ii leat juridihkalaččat čadni ja nappo dat ii leat duohtandahkkojuvnon lága hámis viđa Davviriikkas ja golmma iešstivrenguovllus. Julggaštusa doaimmaid čadaheapmi ja ruhtadeapmi eiseválddiid beales sáhtta molsašuvvat viđa Davviriikka ja iešstivrenguovlluid gaskkas.

Davviriikkalaš giellapolitihka julggáštus

Álgu

Dát deaksta muitala Davviriikkaid gielaide ja eatnamiid birra. Davviriikkalaš oktasašbarggus leat mielde vihtta stáhta: Dánmárku, Suopma, Islánda, Norga ja Ruotta ja golbma iešstivrenguovllu Davviriikkain: Fearsullot, Ruonáeana ja Álánda. Dasa lassin lea sámiiid oktilas kultur- ja giellaguovlu Norgga, Ruota ja Suoma eatnamiid siskkobealde.

Davviriikkain mii atnit buot gielaide seammaárvosážžan. Dain buohkain ii leat liikká seamma rolla. Giella sáhtta leat *dievaslaš ja servodatguoddi* dan giellaservodaga dáfus gos dat hubmojuvvo. Dat ahte giella lea *dievaslaš*, mearkkaša dán oktavuodas ahte dan sáhtta geavahit servodaga buot surggiin. Dat ahte giella lea *servodatguoddi* mearkkaša ahte dat giella dihto giellaservodagas geavahuvvo virggálaš ulbmiliidda, omd. oahpahušas ja lágain.

Davviriikkain leat guhtta giela, mat leat sihke dievaslašččat ja servodatguoddit: dánskkagiella, suomagiella, fearsulluidgiella, islánddagiella, dárogiella (guktuin čállingiellahámiin: girjedárru ja ođdadárru) ja ruotagiella. Dat ahte gaskavuohta giela ja čeardda gaskkas ii leat okta-okta čájuhuvvo omd. Suomas, gos sihke suomagiella ja ruotagiella leaba lága mielde virggálaš giellan. Dasa lassin leat guokte giela, maid sáhtta atnit servodatguoddin, muhto maid ii sáhte geavahit servodaga buot surggiin: sámegiella sierra variánttaiguin ja ruonáeatnangiella. Velá gávdnojit muhtun gielat, main leat erenoamaš sadji: meänkieli (Durdnosleagi suomagiella), kveanaid giella, románagiella sierra variánttaiguin, jiddiš, duiskkiagiella ja sierra davviriikkalaš bealjemiid seavagielat.

Go doaba *Davviriikkaid gielat* geavahuvvo dán deavsttas, oaivvilduvvojit buot dát gielat. Go doaba *Davviriikkaid servodatguoddi gielat* geavahuvvo dán deavsttas, oaivvilduvvojit dánskkagiella, suomagiella, fearsulluidgiella, ruonáeatnangiella, islánddagiella, dárogiella, sámegiella ja ruotagiella, go fas *Davviriikkaid stáhtaguoddi gielat* mearkkašit dušše dánskkagiella, suomagiella, islánddagiella, dárogiella ja ruotagiella.

Velá hubmojuvvojit Davviriikkain sullii 200 ii-davviriikkalaš giela dan geažil go sisafárren maŋemuš jahkelogiid áigge lea lasihan gielalaš valji.

Go doaba *Davviriikkaid buot gielat* geavahuvvo dán deavsttas, dat oaivvilda buot daid gielaide ollisvuoda, mat hubmojuvvojit Davviriikkain.

Deavsttas geavahuvvo namahus *Davviriikkaid ássit* buot daid olbmuid birra, geat bissovaččat orrot muhtun Davviriikkas.

Demokráhtalaš giellapolitihkka mánggagielalaš Davviriikkaid várás

Davviriikkalaš giellapolitihka vuolginčuokkis lea ahte Davviriikkaid servodatguoddi gielat leat ja bissot nanusin ja eallin, ahte dat gielat servodatguoddi giellan bissot servodatguoddin ja ahte davviriikkalaš oktasašbargu ain viidáseappot jođihuvvo skandináválaš gielain, d.l. dánskkagillii, dárogillii ja ruotagillii.

Davviriikkaid ássiid gielalaš vuoigatvuodat

Davviriikkat leat odne mánggagielalaš guovlu, gos álbmotlah-tuin leat buorit gielladáiddut ja gos giellapolitihkka vuoddu-
duvvo demokráhtalaš árbevieru ala. Davviriikkat sáhttet danin globaliserejuvnon máilmmis šaddat giellapolitihkalaš ovdagov-
van eará guovlluide. Mánggagielalašvuohta addá vejolašvuođaid skáhppot dieđuid, hábmenfámu, perspektiivaid ja riikkaid-
gaskasaš oktavuodaid dakkár viidodagas, mii livččii veadje-
meahtun ovttagielalaš servodagain.

Dakkár ovdáneapmi gáibida oppalaš, guhkesáigásaš ja beaktilis giellapolitihkalaš doaimmaid.

Davviriikkalaš giellapolitihkka vuolgá das, ahte Davviriikkaid buot ássiin lea vuoigatvuohta:

- oahppat ovttá servodatguoddi giela njálmmálaččat ja girjjálaččat vai sii sáhttet oassálastit servodateallimii
- oahppat áddet ja máhttit ovttá skandináválaš giela ja áddet eará skandináválaš gielaide vai sii sáhttet váldit oasi davviriikkalaš giellaoktavuhtii
- oahppat gielaide, main lea riikkaidgaskasaš geavaheapmi vai sii sáhttet váldit oasi riikkaidgaskasaš servodaga ovddi-deapmái
- seailuhit ja ovddidit iežaset eatnigiela ja iežaset čearddalaš unnitlohkogiela

Ulbmilat

Davviriikkalaš giellapolitihkka galgá danin čujuhit dáidda áššiide:

- Davviriikkaid buot ássit galget lohkat ja čállit dan gillii dahje dáidda gielaide, mat doibmejit servodatguoddin dan guovllus gos sii ássat

- Davviriikkaid buot ássit galget gulahallat gaskaneaset, vuosttas sajis muhtun skandinávalaš gillii
- Davviriikkaid buot ássiin galget leat hui buorit dáiddut unnimustá ovttá gielas, mas lea riikkaidgaskasaš mearkašupmi ja buorit dáiddut unnimustá vel ovttá vieris gielas
- Davviriikkaid buot ássit galget oppalohkáid diehtit, mii giella lea ja mo dat doibme

Dát ulbmilat gáibidit maid ahte Davviriikkaid buot ássit čájehit gierdavašvuoda gielalaš variašuvnna ja mánggabealvuoda ovddas, sihke gielaid gaskka ja daid siste. Vai dát ulbmilat ollašuvvet kultur- ja oahpahusministarat áigot bargat dáiguin njeljiin gažaldagain: giellaáddejupmi ja gielladáidu, bálddalas giellamáhttu, mánggagielalašvuolta ja Davviriikkat gielalaš bálggesčuolleeanan.

Njeallje gažaldaga barggu várás

1. *Giellaáddejupmi ja gielladáidu*

Vai ulbmilat ollašuvvet :

- siidaguoibmegielaid oahpahus skuvllas galgá nannejuvvot dego maid skandinávalaš gielaid oahpahus veahkkegiellan ja vieris giellan
- Davviriikkaid servodatguoddi gielat galget leat bures oidnosis almmolaš eallimis, dego omd. tv:as ja filmmain
- Davviriikkaid servodatguoddi gielaid girjjit galget leat buorebut fidnemis
- sátnegirjjit Davviriikkaid gielaid gaskkas bábir- ja elektronalaš hámis ráhkaduvvot
- mášenjorgalanprográmmat Davviriikkaid servodatguoddi gielaid várás ja prográmmat mánggagielat ohcama várás Davviriikkaid dihtorvuorkkain galget ovddiduvvot

2. *Bálddalas giellamáhttu*

Bálddalas giellamáhttu oaivvilda ahte olmmoš oktanaga geavaha moadde dahje mánga giela ovttá dahje eatnet suorggis. Nubbi giella ii duvdde eret dahje buhte nuppi, baicce gielat geavahuvvojit bálddalagaid.

2.1 *Bálddalas giellageavaheapmi eanġals- ja Davviriikkaid gielaid gaskka*

Davviriikkaid ássiin lea árbevirolačcat buorre eanġalsgiela máhttu ja ná sis leat buorit vejolašvuodat ovddidit bálddalas giellamáhttu eanġalsgiela ja muhtun Davviriikkaid gielaid gaskka dihto surggiin. Njuolggaduslaš politihkka, mii guoská bálddalas giellageavaheapmái, mearkaša:

- ahte sihke Davviriikkaid servodatguoddi gielat ja eangalsgiella galget sáhttit geavahuvvot diedalaš giellan
- ahte diedalaš bohtosiid viidáseappot fievrrideapmi Davviriikkaid servodatguoddi gielain, galgá buktit lasseánsuid dahje merihtaid
- ahte diedalaš fágagiela oahpahuš, erenoamážit girjjálaččat, fertte addojuvvot sihke eangalsgillii ja Davviriikkaid servodatguoddi gielaide
- ahte allaoahpahagat, allaskuvllat ja eará diedalaš ásašusat sáhttet ovddidit guhkesáigásaš strategiid giellaválljemiid, bálddalas giellamáhtu, giellaovddideami ja jorgalandoarjaga várás iežaset doaibmasurggiin
- ahte davviriikkalaš terminologijjaorgánat sáhttet joatkit odđa surggiid terminologijja oktiiheiveheami
- ahte fitnodagat ja bargomárkanorganisašunnat galget ávžžuhuvvot ovddidit strategiid bálddalas giellamáhtu várás

2.2 Bálddalas giellamáhttu Davviriikkaid gielaide gaskkas

Bálddalas giellamáhttu ii leat dušše gažaldat eangalsgiella birra, muhto baicce dakkár galgá gávdnot maiddá Davviriikkaid gielaide gaskkas. Dat mearkaša:

- ahte davviriikkalaš giellakonvenšuvdna galgá addit buori juridihkalaš vuodu Davviriikkaid servodatguoddi hubmiide ja hálliide
- ahte dat Davviriikkaid ássit, geaid eatnigiella lea ii-davviriikkalaš giella, dárbbážit sihke bures lágiduvvon oahpu eatnama servodatguoddi gielas ja vejolašvuoda geavahit ja ovddidit iežaset eatnigiella

3. *Máנגgagielalášvuolta ja moattigielalášvuolta*

Davviriikkat šaddet ain eanet máנגgagielalášžan ja mánga ássi Davviriikkain máhttet odne moadde giela, erenoamážit sii, geaid eatnigiella lea eará giella go riikka eanetlohkogiella. Dát guoská daidda Davviriikkaid ássiide, geaid eatnigiellan leat dát gielat:

- Sámegiella, kveanid giella, meänkieli (Durdnosleagi suomagiella), románagiella ja jiddiš ja suomagiella (Ruotas) ja duiskagiella (Dánmárkkus). mat visot leat lága mielde unnitlohkogielat ovttá dahje moatti Davviriikkas. Davviriikkalaš giellapolitihkas lea ovddasvástádus máilmmiservodaga ovdi erenoamážit daid gielaide beales, mat eai leat gostege našuvnnalaš gielat, ahte dat ain ellet ja ahtanušset ja ahte buot unnitlohkogielat ain bissot geavahusas. Lea dehalaš ahte maid seavagiella oážžu nana saji
- Lagabui 200 eará giela leat Davviriikkaid ássiid eatnigiellan. Lea sávahahtti ahte gávdnojit fágalaš birrasat Davviriikkain,

gos leat áššedovdit dahje mat sáhttet čujuhit eurohpalaš
áššedovdiide eanaš dán gielain

Ruonáeatnangielas lea erenoamáš sadji. Dat lea Ruonáeatnama
eanetlohkogiella, muhto das leat viehka unnán hubmit. Dan
berre doarjut vai dat nagoda ain boahhteáiggis doaibmat servo-
datguoddi giellan.

4. *Davviriikkat gielalaš bálggesčuollieanan*

Davviriikkat adnojuvvojit bálggesčuolliguovlun go lea sáhka
giellagažaldagaid birra. Mihtilmas davviriikkalaš giellaoktasaš-
dovdui lea ahte olbmot vigget áddet ja gudnejahttit guđet
guimmiideaset eatnigielaide. Davviriikkalaš giellaoktasašbargu
lea demokrátalaš ja rabas buohkaide ja eiseválddit ruhtadit
eanaš oasi doaimmain. Gávdno politihkalaš dáhttu seailluhit
davviriikkalaš giellaoktasašdovdu, earret eará Davviriikkaid
giellakonvenšuvnna bokte. Dát davviriikkalaš giellaoktasaš-
dovdu ja giellaoktasašbarggu málle berre loktejuvvo ovdan
riikkaidgaskasaš oktavuodain. Davviriikkat galget viggat leat
njunnošis dan suorggis, mii gohčoduvo čielgagiellabargun,
d. l. eiseválddiid giella dahkkojuvo čielgaseabbon.

Eanet diehtu giellapolitihkalaččat miellagiddevaš surggiid
birra sáhtá leat mielde nannemin Davviriikkaid saji giellagažal-
dagaid bálggesčuolliguovlun.

Davviriikkalaš ministarat váldet badjelasaset ollašuhittit dán
julggaštusa guhkesáigásaš ulbmiliid.

Deklaration om nordisk språkpolitik

Svensk version

Innehåll

Preamblel	79
Deklaration om nordisk språkpolitik	81
Inledning	81
En demokratisk språkpolitik för det mångspråkiga Norden	82
Nordbors språkliga rättigheter	82
Målen	82
Fyra frågor att arbeta med	83
1. <i>Språkförståelse och språkkunskap</i>	83
2. <i>Parallelspråkighet</i>	83
3. <i>Mångspråkighet och flerspråkighet</i>	84
4. <i>Norden som språklig föregångsregion</i>	85

Preambel

Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, undervisningsminister

Øystein Djupedal, kunskapsminister

Bertel Haarder, undervisningsminister

Leif Pagrotsky utbildnings- och kulturminister

Antti Kalliomäki, undervisningsminister

Doris Jakobsen, landsstyremedlem

Jógvan á Lakjuni, landsstyremedlem

Camilla Gunell, landskapsregeringsledamot,

Förklarar att deklARATIONEN om nordisk språkpolitik skall utgöra grunden för en samlad, långsiktig och effektiv språkpolitisk insats,

Deklarerar att avsikten är att fortsatt arbeta för att förverkliga de långsiktiga språkpolitiska målen i deklARATIONEN om nordisk språkpolitik.

Bakgrunden till den första deklARATIONEN om nordisk språkpolitik är behovet av en ny nordisk språkpolitik som skall säkra helheten och sammanhanget i Nordiska Ministerrådets språksatsningar.

DeklARATIONEN är inte juridiskt bindande och har således inte genomförts i lagstiftningen i de fem nordiska länderna och de tre självstyrande områdena. Det offentliga åtagandet och finansieringen av deklARATIONENS insatser kan variera mellan de fem nordiska länderna och de självstyrande områdena.

Deklaration om nordisk språkpolitik

Inledning

Denna text handlar om språk och länder i Norden. Det finns fem stater i det nordiska samarbetet: Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, och tre självstyrande områden i Norden: Färöarna, Grönland och Åland. Dessutom finns det ett sammanhängande samiskt kultur- och språkområde på norskt, svenskt och finskt territorium.

I Norden betraktar vi alla språk som likvärdiga. De har dock inte alla samma roll. Ett språk kan vara *komplett och samhällsbärande* i förhållande till det språksamhälle där det talas. Att ett språk är *komplett* betyder i detta sammanhang att det kan användas på samhällets alla områden. Att ett språk är *samhällsbärande* betyder att det i ett givet språksamhälle används för officiella ändamål, t.ex. undervisning och lagstiftning.

I Norden finns det sex språk som både är kompletta och samhällsbärande: danska, finska, färöiska, isländska, norska (i sina båda skriftspråksformer bokmål och nynorska) och svenska. Att sammanhanget mellan språk och nation inte är ett-till-ett visar t.ex. Finland, där både finska och svenska är lagfästa nationalspråk. Det finns ytterligare två språk som kan betraktas som samhällsbärande men som inte kan användas på samhällets alla områden: samiska i olika varieteter och grönländska. Dessutom finns det några språk med speciell ställning: meänkieli (tornedalsfinska), kvänska, romani i olika varieteter, jiddisch, tyska samt de olika nordiska teckenspråken.

När uttrycket *Nordens språk* används i denna text avses alla dessa språk. När uttrycket *Nordens samhällsbärande språk* används i denna text avses danska, finska, färöiska, grönländska, isländska, norska, samiska och svenska, medan *Nordens statsbärande språk* endast avser danska, finska, isländska, norska och svenska.

Slutligen talas det cirka 200 utomnordiska språk i Norden i och med att invandringen de senaste decennierna har utökat den språkliga mångfalden.

När uttrycket *alla språk i Norden* används i denna text avser det totaliteten av språk som talas i hela Norden.

I texten används beteckningen *nordbor* om alla personer som bor permanent i något land i Norden.

En demokratisk språkpolitik för det mångspråkiga Norden

Utgångspunkten för den nordiska språkpolitiken är att Nordens samhällsbärande språk är och förblir starka och levande, att de som är samhällsbärande språk förblir samhällsbärande och att det nordiska samarbetet även fortsättningsvis bedrivs på de skandinaviska språken, d.v.s. danska, norska och svenska.

Nordbors språkliga rättigheter

Norden är i dag en mångspråkig region där medborgarna har goda språkkunskaper och där språkpolitiken vilar på en demokratisk tradition. Norden kan därför i en globaliserad värld bli en språkpolitisk förebild för andra regioner. Mångspråkigheten ger förutsättningar för kunskaper, skaparkraft, perspektiv och internationella kontakter i en utsträckning som inte är möjlig i enspråkiga samhällen.

En sådan utveckling kräver en samlad, långsiktig och effektiv språkpolitisk insats.

Nordisk språkpolitik tar sin utgångspunkt i att alla nordbor har rätt:

- att tillägna sig ett samhällsbärande språk i tal och skrift, så att de kan delta i samhällslivet
- att tillägna sig förståelse av och kunskaper i ett skandinaviskt språk och förståelse av de övriga skandinaviska språken, så att de kan ta del i den nordiska språkgemenskapen
- att tillägna sig språk med internationell räckvidd så att de kan delta i utvecklingen av det internationella samfundet
- att bevara och utveckla sitt modersmål och sitt nationella minoritetsspråk

Målen

En nordisk språkpolitik bör därför sikta mot:

- att alla nordbor kan läsa och skriva det eller de språk som fungerar som samhällsbärande i det område där de bor
- att alla nordbor kan kommunicera med varandra, i första hand på ett skandinaviskt språk
- att alla nordbor har grundläggande kunskaper om språkliga rättigheter i Norden och om språksituationen i Norden
- att alla nordbor har mycket goda kunskaper i minst ett språk med internationell räckvidd och goda kunskaper i ytterligare ett främmande språk
- att alla nordbor har allmänna kunskaper om vad språket är och hur det fungerar

Dessa mål förutsätter också att alla nordbor visar tolerans för språklig variation och mångfald, både mellan och inom språken. För att målen skall nås vill kultur- och utbildningsministrarna arbeta med följande fyra frågor: språkförståelse och språkkunskap, parallellspråkighet, mångspråkighet och Norden som språklig föregångsregion.

Fyra frågor att arbeta med

1. *Språkförståelse och språkkunskap*

För att uppnå målen bör:

- grannspråksundervisningen i skolan förstärkas, liksom undervisningen i skandinaviska språk som hjälpspråk och främmande språk,
- Nordens samhällsbärande språk vara väl synliga i det offentliga livet t.ex. i tv och film
- tillgänglighet till böcker på Nordens samhällsbärande språk uppmuntras
- internordiska ordböcker i pappersform och elektronisk form utarbetas,
- maskinöversättningsprogram för Nordens samhällsbärande språk och program för flerspråkig sökning i nordiska databaser utvecklas

2. *Parallellspråkighet*

Med parallellspråkighet avses samtidig användning av flera språk inom ett eller flera områden. Det ena språket slår inte ut eller ersätter det andra, utan språken används parallellt.

2.1 Parallellspråkighet mellan engelska och Nordens språk

Nordborna, med sina internationellt sett goda kunskaper i engelska, har särskilt gynnsamma förutsättningar att utveckla parallellspråkighet mellan engelska och något eller några av Nordens språk inom vissa områden. En konsekvent politik för parallellspråkighet innebär:

- att såväl Nordens samhällsbärande språk som engelska bör kunna användas som vetenskapliga språk
- att förmedling av vetenskapliga resultat på Nordens samhällsbärande språk bör vara meriterande
- att undervisningen i vetenskapligt fackspråk, särskilt i skrift, bör ges både i engelska och i Nordens samhällsbärande språk
- att universitet, högskolor och andra vetenskapliga institutioner kan utveckla långsiktiga strategier för språkval, parallellspråkighet, språkutbildning och översättningsstöd inom sina verksamhetsområden

- att nordiska terminologiorgan kan fortsätta koordinera terminologin inom nya områden
- att företag och arbetsmarknadsorganisationer bör uppfordras till att utveckla strategier för parallellspråkighet

2.2 Parallellspråkighet mellan språken i Norden

Parallellspråkighet är inte bara en fråga om engelska utan måste vidare finnas mellan språken i Norden. Det innebär:

- att den nordiska språkkonventionen skall ge en god juridisk grund för talare av Nordens samhällsbärande språk
- att nordbor med ett icke-nordiskt språk som modersmål behöver dels en väl utbyggd utbildning i landets samhällsbärande språk, dels möjligheter att använda och utveckla det egna modersmålet

3. Mångspråkighet och flerspråkighet

Nordens länder blir alltmer mångspråkiga och många nordbor är i dag flerspråkiga, i första hand de som har ett annat modersmål än landets majoritetsspråk. Det gäller nordbor med följande språk som modersmål:

- Samiska, kvänska, meänkieli (tornedalsfinska), romani och jiddisch samt finska (i Sverige) och tyska (i Danmark), vilka alla är lagfästa minoritetsspråk i ett eller flera länder i Norden. Nordisk språkpolitik har ett ansvar inför världssamfundet för att i synnerhet de språk som inte är nationalspråk någonstans fortlever och utvecklas och att alla minoritetsspråk kan fortsätta att existera. Det är viktigt att även tecken-språken tillerkänns en stark ställning
- Närmare 200 andra språk är modersmål för nordbor. Det är önskvärt att det finns fackmiljöer i Norden som har expertis, eller som kan hänvisa till europeisk expertis, inom de flesta av dessa språk

En särställning intar grönländska. Det är majoritetsspråk på Grönland, men har relativt få talare. Det bör stödjas så att det kan fortsätta fungera som samhällsbärande språk.

4. Norden som språklig föregångsregion

Norden ses som en föregångsregion när det gäller språkfrågor. Nordisk språkgemenskap präglas av medborgarnas strävan att förstå och respektera varandras modersmål. Nordiskt språksamarbete är demokratiskt och öppet för insyn och i centrala delar offentligt finansierat. Det finns en politisk vilja att bevara den nordiska språkgemenskapen, bland annat genom den nordiska språkkonventionen. Denna nordiska modell för språkgemenskap och språksamarbete bör lyftas fram i interna-

tionella sammanhang. Norden skall eftersträva att vara ledande inom det område som kallas klarspråksarbete, d.v.s. att göra myndighetspråket tydligare.

Ökad kunskap om språkpolitiskt intressanta områden kan bidra till Nordens position som föregångsregion i språkfrågor.

De nordiska ministrarna förpliktat sig till att förverkliga de långsiktiga målen i denna deklaration.

Declaration on a Nordic Language Policy

English version

ORIGINAL LANGUAGE: SWEDISH

Contents

Preamble	78
Declaration on a Nordic Language Policy	78
Introduction	78
A democratic language policy for the multilingual Nordic community	80
The linguistic rights of Nordic residents	80
Goals	80
Four issues to work with	81
1. <i>Language comprehension and language skills</i>	81
2. <i>The parallel use of languages</i>	82
3. <i>Multilingualism</i>	83
4. <i>The Nordic countries as a linguistic pioneering region</i>	83

Preamble

Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, Minister of Education,
Science and Culture

Øystein Djupedal, Minister of Education and Research

Bertel Haarder, Minister of Education

Leif Pagrotsky, Minister of Education and Research

Antti Kalliomäki, Minister of Education

Doris Jakobsen, Member of the Home Rule Government

Jógvan á Lakjuni, Member of the Faroes Government

Camilla Gunell, Member of the Åland Government

Propose that the declaration on a Nordic language policy serve as the foundation for a unified, long-range, and effective language-policy effort.

Declare that work is intended to continue toward achieving the long-range language-policy goals of the declaration on a Nordic language policy.

The first declaration on a Nordic language policy stems from the need for a new Nordic language policy that will ensure cohesion and coherence in the Nordic Council of Minister's work with language.

The declaration is not legally binding and thus has not been put into effect in the legislation of the five Nordic countries and three autonomous areas. Public measures and how the work set down in the declaration is financed may vary among the five Nordic countries and the three autonomous areas.

Declaration on a Nordic Language Policy

Introduction

This text deals with the Nordic countries and their languages. There are five states covered by Nordic cooperation: Denmark, Finland, Iceland, Norway, and Sweden, and three autonomous areas: the Faroe Islands, Greenland, and Åland. In addition, there is a continuous Sami cultural and linguistic area on Norwegian, Swedish, and Finnish territory.

We in the Nordic countries consider all languages to be equal. They do not, however, all play the same role. A language may be *complete and essential to society* in relation to the language community in which it is spoken. A language is *complete* in this respect if it can be used in all areas of society. A language is *essential to society* if it is used in a language community for official purposes, for example education and legislation.

There are six languages in the Nordic countries that are both complete and essential to society: Danish, Finnish, Faroese, Icelandic, Norwegian (in both written forms: Bokmål and Nynorsk), and Swedish. There is no one-to-one correlation between language and country, as shown e.g. by Finland, where both Finnish and Swedish are official national languages. There are two other languages that can be considered essential to society but cannot be used in all areas of society: the different varieties of Sami and Greenlandic. In addition, there are a number of languages with a special status: Meänkieli (Tornedalian language), the Kven language, different varieties of Romani, Yiddish, German, and the various Nordic sign languages.

When the expression *the languages of the Nordic countries* is used in this text, it refers to all these languages. When the expression *the languages of the Nordic countries essential to society* is used in this text, it refers to Danish, Finnish, Faroese, Greenlandic, Icelandic, Norwegian, Sami, and Swedish, while the expression *the languages of the Nordic countries essential to the state* refers only to Danish, Finnish, Icelandic, Norwegian, and Swedish.

In addition, some 200 non-Nordic languages are spoken in the Nordic countries, and along with immigration in recent decades, they have increased their countries' linguistic diversity.

When the expression *all languages in the Nordic countries* is used in this text, it refers to the totality of the languages that are spoken throughout the Nordic countries.

The term *Nordic resident* refers to all persons who reside permanently in any Nordic country.

A democratic language policy for the multilingual Nordic community

The basis for Nordic language policy is that the languages of the Nordic countries essential to society are and will remain strong and vital, that those that are essential to society will remain so, and that Nordic cooperation will continue to be carried out in the Scandinavian languages, i.e. Danish, Norwegian, and Swedish.

The linguistic rights of Nordic residents

The Nordic countries today are a multilingual region where citizens have good language skills and where language policy rests on a democratic tradition. In a globalized world, the Nordic countries can consequently become a model for other regions with regard to language policy. Multilingualism provides the basis for skills, creativity, perspective, and international contacts to an extent that is impossible in monolingual societies. Developing it requires a unified, long-range, and effective language-policy effort.

Nordic language policy is based on all Nordic residents having the right:

- to acquire both spoken and written skills in a language essential to society, so that they can participate in the workings of society
- to acquire an understanding of and skills in a Scandinavian language and an understanding of the other Scandinavian languages so that they can take part in the Nordic language community
- to acquire a language of international importance so that they can take part in the development of world society
- to preserve and develop their mother tongue and their national minority language

Goals

A Nordic language policy should therefore aim:

- that all Nordic residents being able to read and write the language or languages that are essential to society in the area where they live

- *that* all Nordic residents being able to communicate with one another, preferably in a Scandinavian language,
- *that* all Nordic residents having a basic knowledge of linguistic rights in the Nordic countries and the language situation in the Nordic countries
- *that* all Nordic residents having very good skills in at least one language of international importance and good skills in another foreign language
- *that* all Nordic residents having a general knowledge of what language is and how it works

These goals also require that all Nordic residents exhibit tolerance for variety and diversity in language, both between and within languages. In order to reach these goals, the ministers of culture and education will work with the following four issues: language comprehension and language skills, the parallel use of language, multilingualism, and the Nordic countries as a linguistic pioneering region.

Four issues to work with

1. *Language comprehension and language skills*

In order to reach these goals:

- classroom instruction in neighbor language should be improved, as should instruction in Scandinavian languages as lingua francas and foreign languages
- the languages of the Nordic countries essential to society should be visible in public life, for example in TV and films
- the availability of books in the languages of the Nordic countries essential to society should be promoted
- inter-Nordic dictionaries should be compiled in printed and electronic form
- computer translation programs for the languages of the Nordic countries essential to society and programs for multilingual searches in Nordic databases should be developed

2. *The parallel use of languages*

The parallel use of language refers to the concurrent use of several languages within one or more areas. None of the languages abolishes or replaces the other; they are used in parallel.

2.1 The parallel use of English and the languages of the Nordic countries

Nordic residents, who internationally speaking have good English skills, have especially favorable conditions for develop-

ing skills in the parallel use of English and one or more of the languages of the Nordic countries in certain fields. A consistent policy to promote the parallel use of languages requires:

- *that* it be possible to use both the languages of the Nordic countries essential to society and English as languages of science
- *that* the presentation of scientific results in the languages of the Nordic countries essential to society be rewarded
- *that* instruction in scientific technical language, especially in written form, be given in both English and the languages of the Nordic countries essential to society
- *that* universities, colleges, and other scientific institutions can develop long-range strategies for the choice of language, the parallel use of languages, language instruction, and translation grants within their fields
- *that* Nordic terminology bodies can continue to coordinate terminology in new fields
- *that* business and labor-market organizations be urged to develop strategies for the parallel use of language

2.2 The parallel use of the languages of the Nordic countries

The use of parallel languages does not only involve English; it must also be applied to the languages of the Nordic countries. This means:

- *that* the Nordic convention on language must provide a good legal basis for speakers of the languages of the Nordic countries essential to society
- *that* Nordic residents whose mother tongue is a non-Nordic language require thorough instruction in the country's language essential to society, on the one hand, and the opportunity to use and develop their own mother tongue, on the other

3. *Multilingualism*

The Nordic countries are becoming increasingly multilingual, and today many Nordic residents – primarily those who have a different mother tongue than the country's majority language – speak several languages. This is true of Nordic residents with the following mother tongues:

- Sami, the Kven language, Meänkieli (the Tornedalian language), Romani, Yiddish, and Finnish (in Sweden) and German (in Denmark), all of which are official minority languages in one or more of the Nordic countries. Nordic language policy has a responsibility to world society to see that in particular the languages that are not national languages anywhere continue to live and develop, and that all

minority languages can continue to exist. It is important that sign language also be granted a strong position

- Almost 200 other languages are the mother tongue of Nordic residents. There should be professional circles in the Nordic countries with expertise that can draw on European expertise in most of these languages

Greenlandic holds a special position. It is the majority language in Greenland, but has relatively few speakers. It should be supported so that it can continue to serve as a language essential to society.

4. *The Nordic countries as a linguistic pioneering region*

The Nordic countries are seen as a pioneering region when it comes to language issues. The Nordic language community is characterized by its members' endeavors to understand and respect one another's mother tongues. Nordic cooperation in the field of language is democratic and transparent, and key areas receive public funding. There is a political will to preserve the Nordic language community, among other things through the Nordic language convention. This Nordic model for a language community and cooperation in the field of language should be highlighted in international contexts. The Nordic countries should strive to be leaders in the field of plain language, i.e. making the language used by the authorities clearer.

A better knowledge of areas of special interest for language policy can help strengthen the position of the Nordic countries as a pioneering region in language issues.

The Nordic ministers undertake to achieve the long-range goals of this declaration.

